

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки

Тетяна Святославівна Мачача

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА

Методичний посібник

Київ 2019

УДК 373.5.016:746.3(=161.2)](072)

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 10 від 26 жовтня 2017 року)

Рецензенти:

В. П. Титаренко, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету технологій та дизайну, завідувач кафедри теорії та методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Т. В. Стрижова, учитель-методист, учитель трудового навчання вищої категорії ЗОШ І–ІІІ ступенів № 10 Новокаховської міської ради Херсонської області, керівник методичного об'єднання вчителів трудового навчання м. Нова Каховка

Мачача Т. С. Технології: Українська народна вишивка. 10-11 кл. Профільний рівень: науково-методичний посібник / Мачача Т. С. // – К. : Педагогічна думка, 2019.– 135 с.
ISBN 978-966-644-495-3

Посібник розкриває принципово нові теоретико-методологічні та дидактичні засади формування змісту профільного навчання технологій на прикладі спеціалізації «Українська народна вишивка». Робота спрямована на підвищення якості профільної технологічної освіти шляхом реалізації авторської концепції культурологічного змісту технологічної освіти та педагогічної технології проектно-технологічного профільного навчання, спрямованих на створення культуротворчого освітнього середовища, в якому усвідомлено формується суб'єктний рівень ключових та предметної проектно-технологічної компетентності кожного учня.

Розроблена й апробована методологія, теорія та методика формування цілісності змісту й процесу профільної технологічної освіти можуть бути орієнтиром для розробки освітніх і навчальних програм профільних предметів, спеціалізацій, курсів за вибором, підручників, а також реалізації спроектованого змісту в педагогічній практиці.

Посібник адресований для вчителів трудового навчання й технологій, викладачів кафедр методики навчання вищих навчальних закладів, співробітників кафедр методики трудового навчання інститутів післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів, студентів та аспірантів.

ISBN 978-966-644-495-3

УДК 373.5.016:746.3(=161.2)](072)

© Інститут педагогіки НАПН України, 2019.

© Мачача Т. С., 2019.

© Педагогічна думка, 2019.

Українська народна вишивка

Зміст

Передмова	3
Розділ I. Зміст технологічного профілю навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»	5
1. 1. Концептуальні засади формування змісту профільної технологічної освіти	5
1. 2. Культурологічний зміст і структура авторської навчальної програми зі спеціалізації «Українська народна вишивка»	26
1. 3. Освітні об'єкти та очікувані результати навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»	43
Висновки	48
 Розділ II. Педагогічна технологія проектно-технологічного профільного навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»	50
2. 1. Педагогічні умови реалізації технології проектно-технологічного навчання	50
2. 2. Алгоритм організації проектно-технологічного навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»	54
2. 3. Орієнтовне планування занять за спеціалізацією «Українська народна вишивка» на прикладі розділу «Основи мистецтва вишивки»	83
Висновки	101
Словник	102
Додаток	105
Рекомендована література	111

Передмова

Посібник розкриває особливості формування змісту спеціалізації «Українська народна вишивка» технологічного профілю навчання на засадах авторської концепції культурологічного змісту технологічної освіти.

Концепція культурологічного змісту технологічної освіти є результатом 20-го педагогічного досвіду автора вчителем трудового навчання загальноосвітньої школи та 12-чних фундаментальних і прикладних наукових досліджень як науковця відділу технологічної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Дослідження цієї проблематики обґрунтовані в дисертації «Формування проектно-технологічної культури учнів основної школи в процесі трудового навчання», численних публікаціях та впроваджені в навчальні комплекти: навчальні програми, підручники, робочі зошити, посібники для учнів загальноосвітніх шкіл, які мають гриф Міністерства освіти і науки України.

Культурологічний підхід дає змогу розглядати технологічну освіту як вагому складову виробничої культури українського народу та цивілізаційного розвитку людства. Він є головним чинником ефективної реалізації особистісно та компетентнісно орієнтованого навчання.

Зміст і процес профільної технологічної освіти на культурологічних засадах забезпечує можливість учням зануритися у світ духовно-матеріальної культури свого народу, долучитися до її творення за алгоритмом проектно-технологічної діяльності: від виявлення проблеми, власного задуму до його реалізації в готовому художньо-матеріальному виробі.

Перший розділ посібника містить принципово нові теоретико-методологічні та дидактичні засади формування змісту профільної технологічної освіти на прикладі спеціалізації «Українська народна вишивка». Обґрунтовується необхідність його структурування відповідно до структури організації сучасного виробництва, яке має проектний процесуальний характер, а не переважно поопераційний репродуктивний, як це було в технократичну індустріальну епоху.

Уточнений поняттєво-термінологічний апарат профільної технологічної освіти, належно обґрунтовані сучасні підходи до формування її змісту, визначена структура проектно-технологічної діяльності та предметної проектно-технологічної компетентності, а також розроблені моделі «Формування предметної проектно-технологічної компетентності учнів» та «Структурування змісту спеціалізації «Українська народна вишивка» стали підґрунтям для розробки педагогічної технології проектно-технологічного профільного навчання.

Представлена в другому розділі педагогічна технологія проектно-технологічного профільного навчання, педагогічні умови та алгоритм її реалізації, методичні конструктори компетентнісно орієнтованих навчальних занять за спеціалізацією «Українська народна вишивка» спрямовані на створення культуротворчого освітнього середовища, в якому усвідомлено формується суб'єктний рівень ключових та предметної проектно-технологічної компетентності кожного учня.

Розроблена й апробована методологія, теорія та методика формування цілісності змісту й процесу профільної технологічної освіти можуть бути орієнтиром для розробки нової редакції стандарту, освітніх і навчальних програм профільних предметів, спеціалізацій, курсів за вибором, підручників, а також реалізації спроектованого змісту в педагогічній практиці.

Посібник адресований для вчителів трудового навчання й технологій, викладачів кафедр методики навчання вищих навчальних закладів, співробітників кафедр методики трудового навчання інститутів післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів, студентів та аспірантів.

Розділ I. ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА»

1.1. Концептуальні засади формування змісту профільної технологічної освіти

Актуальність технологічної освіти

Світ, який творить людина, змінюється з безпрецедентною швидкістю. Він надто динамічний і важко передбачуваний. У ньому стрімко розвиваються нові технології, робототехніка, з'являються нові професії та періодично зникають і надалі зникатимуть уже звичні. А це означає, що багато людей неминуче втрачатимуть робочі місця, будуть змушені адаптуватися до постійних змін, нових умов професійної діяльності.

Технологічна освіта як гнучка складова виробничої культури набуває в розвинених країнах світу все більшої значущості. Вона є ключовою компетентністю практично в усіх системах освіти країн Євросоюзу. Це пояснює активний пошук стратегій її розвитку, який зараз триває, визначення та обґрунтування методологічних і теоретичних засад її змісту й структури, педагогічних технологій досягнення й оцінювання очікуваних результатів.

Який зміст технологічної освіти здатен забезпечити твердий ґрунт для успішного й щасливого майбутнього наших дітей в умовах постійних змін? На основі чого можна розвинути здатність бути не лише носієм культури власного народу, але й активним її творцем, суб'єктом усвідомленого процесу світотворення, здатність гідно репрезентувати себе, свою державу, реально впливати на соціальність, творити своє життя, долати неминучі життєві й професійні труднощі? Пошуки відповідей на ці питання є актуальним завданням педагогічної науки й практики.

Світоглядний цивілізаційний розвиток кардинально змінив ставлення до людини взагалі. Людина визнається як самоцінна особистість, яка здатна до

самоактуалізації – реалізації свого творчого потенціалу відповідно до індивідуальних здібностей і можливостей [Мачача Т. С. Формування проектно-технологічної культури учнів основної школи у процесі трудового навчання : Дис... канд. наук: 13.00.02 – Київ , 2011 . – 233 с].

Найбільшою цінністю постіндустріальних суспільств стають творчі зусилля людини. Зазначений чинник відобразився у формуванні освітньої політики європейських країн, яка націлена на:

- загальноосвітню школу, профільне навчання, що розвивається;
- захист прав особистості;
- розвиток здібності навчатися впродовж життя;
- створення умов для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій

[Мачача Т. С. Особливості профільної технологічної освіти в країнах Європейського Союзу / Т. С. Мачача // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. СХХІV (124). – С. 137–144].

Технологічна освіта покликана, з *одного боку*, здійснювати трансформацію національних і загальнолюдських цінностей соціокультурного досвіду сфери виробництва в особистісний досвід учнів, з *другого*, – виявляти споріднену діяльність, забезпечувати гідне професійне життя в умовах сучасного виробництва, розвивавати здатність і готовність творити виробничу культуру власного народу, держави.

В українській школі об'єктивно існують суперечності, які заважають реалізовувати основне покликання технологічної освіти:

- між творчим характером процесу набуття ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей та переважно знаннєвим, технократично-репродуктивним підходом до реалізації змісту технологічного профілю навчання, засобами, формами й методами його оволодіння;
- між рівнем засвоєння певної суми знань, умінь, способів діяльності та здатністю творчо застосовувати їх на практиці, в невизначених ситуаціях реального життя;

– між існуючою нормативною кількісною оцінкою результатів технологічного профілю навчання технологій та якісним оцінюванням і самооцінюванням індивідуального рівня сформованості ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей, прогресу в нарощенні особистісних освітніх результатів.

Подоланню вказаних суперечностей сприятиме якісно новий зміст, структура, методи та педагогічні технології профільного навчання, спрямованого на досягнення очікуваних результатів, які відповідатимуть вимогам замовників і споживачів освітніх послуг.

Підґрунтям для формування змісту сучасної технологічної освіти є наступні теоретико-методологічні засади:

- концептуальні ідеї, наукові положення з позицій філософії, культурології, педагогіки, психології;
- чітко визначена мета та принципи побудови цілісності змісту й процесу технологічного профілю навчання;
- обґрунтовані сучасні наукові підходи до проектування й реалізації змісту профільної технологічної освіти;
- узгоджений понятійно-термінологічний апарат профільної технологічної освіти [Мачача Т. С. Теоретико-методологічні засади проектування змісту технологічної освіти / Т. С. Мачача // Український педагогічний журнал – 2016. – №3 – С. 105-114; Мачача Т. С. За результатами дослідження понятійно-термінологічного апарату компетентнісного підходу / Т. С. Мачача // Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки НАПН України за 2010 рік: наукове видання. – К., Інститут педагогіки, 2011. – С. 249-250].

Розроблення зазначених теоретико-методологічних засад зумовлюється перш за все такими чинниками:

✓ врахуванням глобалізаційних процесів, культурно-історичних, національних, виробничих, особистісних потреб та традицій українського суспільства як системоутворюючих компонентів творення духовно-матеріальної культури;

✓ віднайденими і оптимально використаними внутрішніми ресурсами технологічного профілю навчання, витоками його самоорганізації;

✓ адаптованим для України прогресивним досвідом реформування технологічної освіти в розвинених європейських країнах.

Обґрунтування концептуальних ідей формування змісту профільної технологічної освіти на культурологічних засадах

Зміни структури виробничої сфери та технологічної шкільної освіти завжди історично взаємообумовлені.

У наш час в усіх сферах життєдіяльності суспільства активно, зокрема й у виробничій, формується новий організаційний тип культури – **проектно-технологічний**. Організація сучасного виробництва має *проектний* (процесуальний) *характер*, а не переважно *поопераційний*, як це було в технократичну індустріальну епоху. Виробництво організовується за структурою **проектів** – завершених циклів проектно-технологічної діяльності, спрямованих на отримання очікуваних результатів зі встановленими межами часу, витрат засобів і ресурсів.

Проектно-технологічний організаційний тип виробничої культури як феномен творення, гармонізації і збереження довкілля, спосіб реалізації творчої діяльності сучасної людини має три основні компоненти:

– **проектування** як процес виявлення проблем, вибору об'єкта праці, його моделювання (створення його образу), конструювання (планування та покрокові дії щодо реалізації задуманого: розробка конструкції, добір матеріалів тощо) та визначення технологічної послідовності виготовлення;

– **технологія** як сукупність способів і засобів перетворення інформації та матеріалів в очікуваний продукт за наперед визначеною послідовністю;

– **рефлексія** як осмислення, аналіз і самооцінювання цілей, завдань, змісту та результатів проектно-технологічної діяльності [Machacha Tetyana. Cultural and creative potential of technological education content of the secondary school pupils / T. Machacha // Intercultural Communication. – 2016. – Vol. 1/1. – P. 122–135].

У сфері технологічної шкільної освіти **проектно-технологічна культура** трактується нами як спосіб реалізації творчого потенціалу кожного учня, спрямованого на вмотивоване перетворення навколишньої дійсності, що характеризується єдністю процесів опредметнення, тобто набуття суб'єктного освітнього досвіду під час створення особистісно і соціально значущих виробів та розпредметнення, тобто присвоєння культурно-історичного, соціального досвіду людства на основі оволодіння операціями проектування, технології виготовлення, рефлексії [Мачача Т. С. Формування проектно-технологічної культури учнів основної школи у процесі трудового навчання : Дис... канд. наук: 13.00.02 – Київ , 2011 . – 233 с].

Середовище, в якому формується проектно-технологічна культура й компетентність учнів породжує процеси інтеграції, самоідентифікації, самовираження та самоствердження, які сприяють соціокультурному розвитку особистості та зміцненню цілісності України. Оволодіння цією культурою дає змогу учням відчувати себе і бути:

- *суб'єктами* власних пошуків, ідей, рішень;
- *суб'єктами*, здатними до вибору серед низки можливостей, протистояти маніпуляціям інформаційного світу та іншим негативним впливам;
- *суб'єктами*, здатними бачити проблеми, долати труднощі, задовольняти потреби власні та інших створюваними виробами, позитивно впливати на довкілля, відповідати за наслідки власної діяльності.

Підкреслимо, що найбільшою цінністю постіндустріальних суспільств є розвиток людського капіталу, творчі зусилля людини, розвиток здібності навчатися впродовж усього життя, ефективно взаємодіяти з іншими.

У наш час усі науки в центр досліджень ставлять людину. У центрі української педагогічної науки, освітньої політики є нова освітня парадигма – *парадигма дитиноцентризму*, в розробку якої внесли значний вклад вітчизняні вчені, зокрема О. Захаренко [Захаренко О. А. Слово до нащадків / О. А. Захаренко / упорядник Н. М. Чепурна. – Черкаси: СПД Богданова А. М., 2006. – 216 с], О. Савченко [Савченко О. Розвивальний потенціальний змісту освіти у 12-річній школі / О. Савченко //

Шлях освіти. – № 2 (48). – 2008. – С. 2–7; Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти [Текст] / О. Я. Савченко // Педагогічна і психологічна науки в Україні: Збірник наукових праць: в 5 т. / Нац. акад. пед. наук України. – Київ: Педагогічна думка, 2012. – Т. 3 : Загальна середня освіта. – С. 61-74]. Її основою є визнання самоцінності особистості учня.

Такі реалії зумовлюють потребу в заміні технократичної технологічної освіти як підготовки учнів до професійного життя з результатом – техніко-технологічні знання, уміння й навички на культуротворчу технологічну освіту як формування здатності творити культуру, розпізнавати реальні проблеми довкілля, досліджувати й компетентно розв’язувати їх за допомогою створюваних виробів, самовиражатися у проектно-технологічній діяльності, відповідно створеному шкільному середовищі.

Технологічна освіта як підготовка до життя	Технологічна освіта як засвоєння і творення культури
Підготовка грамотних працівників масового виробництва. Зміст зосереджується на передачі певної суми відчужених техніко-технологічних знань, умінь і навичок об’єкту навчання, формуванні його раціонального розуму, що зберігає «інформацію»	Долучення кожного учня до розв’язання реальних життєвих проблем у творчій предметно-перетворювальній діяльності, виконання особистісно й соціально доцільних проектів, що забезпечить у професійному майбутньому здатність гідно творити себе і виробничу культуру власного народу

Культуротворча парадигма технологічної освіти зосереджується на:

- ✓ культивуванні таких цінностей, як духовність, свобода, гідність, відповідальність, творчість, національна ідентичність та ін.;
- ✓ необхідності створення середовища для формування предметної проектно-технологічної компетентності учнів як складової загальної культури суб’єктів світотворення.

Тобто, завданням загальноосвітньої школи стає не підготовка учня до життя, а безпосереднє його долучення до реального життя.

Актуалізована в 20-ті роки ХХ століття Л. Виготським [Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. История развития высших психических функций / Л.С. Выготский. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 3. – 328 с] культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій та учення про особистість, а потім розкрита через окремі психологічні аспекти формування особистості в роботах П. Блонського [Блонский П.П. Азбука труда (Введение в трудоведение). – М. , 1923. – 64 с], О. Леонтьєва [Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 304 с], С. Рубінштейна [Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его исследования / С.Л. Рубинштейн. – М. : АН СССР, 1985. – 114 с], ця теорія і вчення отримали своє продовження в культурологічній концепції змісту освіти у роботах І. Лернера [Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И.Я. Лернер. – М.: Знание, 1980. – 96 с], М. Скаткіна [Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики. 2-е изд. – М. : Педагогика, 1984. – 96 с], В. Краєвського [Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и методика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 352 с] більше ніж тридцять років тому. У сфері технологічної освіти вона розкрита автором у дисертаційному дослідженні [Мачача Т. С. Формування проектно-технологічної культури учнів основної школи у процесі трудового навчання : Дис... канд. наук: 13.00.02 – Київ , 2011 . – 233 с] та частково В. Юрженком у монографії [Юрженко В. В. Методологічні підходи до визначення структури й змісту освітньої галузі "Технологія" в основній школі: монографія / В. В. Юрженко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 409 с]. Проте донині в практиці шкільної освіти, зокрема освітньої галузі «Технології», вона цілісно не реалізовувалася.

Як зазначає В. Краєвський, причиною появи культурологічної концепції змісту освіти є обмеженість традиційної концепції, що базується на певних уявленнях про соціальну функцію людини, про зміст освіти як основи наук, як системи знань, умінь і навичок [Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и методика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 352 с].

Саме культурологічний підхід дає змогу системно проектувати зміст технологічної освіти, цілісно вбудовувати його в процес навчання, максимально

наближати до реального життя, успішно трансформувати соціальний досвід людства в аспекті культури організації сучасного виробництва в освітній досвід учнів.

Перш ніж перейти до тлумачення змісту технологічної освіти, звернемо увагу на те, що завершений цикл формування змісту технологічної освіти відповідно до **культурологічного підходу** відбувається на п'ятих рівнях: на трьох рівнях (загального уявлення, навчального предмета, навчального матеріалу) відбувається *проектування змісту*, а на двох наступних (педагогічної дійсності, особистісному) – його *реалізація* (табл. 1.1.1)[Иванова Е. Содержание образования: культурологический подход / Е. Иванова, И. Осмоловская, И. Шалыгина // Педагогика. – 2005. – январь-февраль – №1 – С. 13-19].

Таблиця 1.1.1

Рівні формування змісту технологічної освіти

Рівні формування змісту	Форма фіксації
<i>I. Зміст, що проектується</i>	
1. Рівень загального уявлення	Допредметний мінімум змісту, Державний стандарт
2. Рівень навчального предмета	Навчальні програми
3. Рівень навчального матеріалу	Підручники, посібники та інші засоби навчання
<i>II. Зміст, що реалізовується</i>	
4. Рівень педагогічної дійсності	Зміст у процесі навчання конкретної школи
5. Рівень структури особистості учня	Зміст як надбання учня на основі індивідуального досвіду

Цілісним і якісним можна вважати такий процес технологічної освіти, який реалізовує її зміст на всіх п'ятих рівнях.

Відповідно до культурологічної концепції **зміст технологічної освіти** трактується як педагогічна модель соціального досвіду людства, який є тотожним за структурою, а не за обсягом, людській культурі, взятій в контексті культури організації виробництва, в усій її структурній повноті [Machacha Tetyana.

З цієї причини особливості структурування сучасного виробництва повинні стати основою структурування змісту технологічної освіти.

Саме тому фундаментальним освітнім об'єктом змісту технологічної освіти є **проектно-технологічна діяльність** – універсальна діяльність, яка інтегрує основні види (пізнавальну, ціннісно-орієнтовану, перетворювальну, комунікативну, естетичну) та способи людської діяльності: від появи творчого задуму до його реалізації в соціально й особистісно значущому виробі, самооцінювання й презентації освітніх результатів. Її завершеність визначається трьома фазами проекту: проектуванням, технологією виготовлення і рефлексією.

До того ж, саме в цій діяльності формується предметна проектно-технологічна компетентність та логічно поєднуються чотири основні елементи пропонованого нами культурологічного змісту технологічної освіти (табл. 1.1.2).

Таблиця 1.1.2

Складові культурологічного змісту технологічної освіти

№ з. п.	Складові	Опис
1	досвід пізнавальної діяльності	у формі адаптивної системи знань про основи виробництва, природу, суспільство, культуру, способи проектно-технологічної діяльності, що формує цілісне уявлення і сприйняття духовно-матеріального навколишнього світу
2	досвід репродуктивної діяльності	у формі умінь діяти за зразком: відтворювати відомі технології оброблення різних матеріалів з використанням відповідних засобів праці
3	досвід творчої діяльності	у формі здатності приймати нестандартні рішення в проблемних ситуаціях; організовувати процес проектування, технології виготовлення об'єктів праці, оцінювання й презентації результатів власної проектно-технологічної діяльності; розв'язання інформаційно-дослідницьких, дизайнерських, конструкторських і технологічних завдань в нових умовах
4	досвід емоційно-ціннісних ставлень	у формі особистісно й соціально значущих цінностей, мотивацій

Мета, завдання і принципи побудови цілісності змісту й процесу технологічного профілю навчання

Детермінантом формування цілісності змісту й процесу технологічного профілю навчання є його кінцева мета, яка відображає об'єктивні потреби розвитку суспільства, виробництва та особистості, дає чітке уявлення про кінцевий результат.

Загальною метою технологічної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток особистості учня засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проектно-технологічної компетентностей, розвиток здатності розв'язувати життєві проблеми, гідно творити духовно-матеріальний світ впродовж життя у взаємодії з іншими для самореалізації, культурного й національного самовияву.

Дотримання дидактичних принципів наступності й перспективності, розв'язання актуальних завдань розвитку технологічної освіти в Україні нині покладаються на базовий навчальний предмет початкової й основної школи «Трудове навчання», допрофільні курси за вибором учнів 8–9 класів, навчальний предмет «Технології» та низку спеціалізацій профільного навчання технологій у старшій школі (табл. 1.1.3).

Таблиця 1.1.3

Завдання технологічної освіти щодо формування проектно-технологічної компетентності учнів на всіх рівнях повної загальної середньої освіти

Рівні	Завдання
Початкова освіта	Оволодіння найпростішими традиційними та сучасними технологіями перетворення матеріалів, енергії, інформації. Виконання окремих етапів проектно-технологічної діяльності з врахуванням вікових і пізнавальних особливостей учнів. Реалізація навчальної предметно-перетворювальної діяльності. Створення виробу від задуму до його втілення в конструкційних матеріалах під керівництвом
Базова середня освіта 1) інваріантна складова змісту технологічної освіти	Оволодіння найпоширенішими традиційними та сучасними технологіями перетворення матеріалів, енергії, інформації в різних сферах виробництва, сервісу, декоративно-прикладного мистецтва, домашнього господарювання тощо. Послідовне й поетапне залучення учнів до проектно-технологічної діяльності як завершеного циклу навчального проекту. Якісне оцінювання й самооцінювання індивідуального рівня сформованості предметною проектно-технологічною компетентністю

2) варіативна складова змісту технологічної освіти (допрофільна підготовка)	Вибір виду діяльності серед пропонованих для виконання навчальних проєктів. Вибір курсів відповідно до професійних уподобань. Якісне оцінювання й самооцінювання індивідуального рівня сформованості проектно-технологічною компетентністю. Свідоме самовизначення учнів щодо профільної середньої освіти, подальшого професійного шляху
Профільна середня освіта 1) інваріантна складова змісту технологічної освіти	Використання проектно-технологічної діяльності для розробки власного портфоліо як проєкту, тобто усвідомлена реалізація власного творчого доробку у майбутній професійній діяльності, як власне процес самореалізації. Оволодіння алгоритмом проектно-технологічної діяльності, процесами проектування, виробничих технологій та самооцінювання й презентації. Виконання комплексних проєктів. Якісне оцінювання й самооцінювання індивідуального рівня сформованості ключовими та предметною проектно-технологічною компетентностями
2) варіативна складова змісту технологічної освіти	Вибір курсів (спеціальні курси і факультативи). Виконання проєктів за обраними курсами. Якісне оцінювання й самооцінювання індивідуального рівня сформованості ключовими та предметною проектно-технологічною компетентностями. Уточнення професійних планів, усвідомлене професійне самовизначення

У кожному наступному класі зміст, форми й методи його засвоєння поступово ускладнюються відповідно до вікових можливостей та зростаючих пізнавальних потреб учнів.

Зміст технологічної профільної середньої освіти формується під час вивчення профільних предметів, що реалізуються через відповідні спеціалізації та курси за вибором у навчальних закладах різного типу.

Метою технологічної профільної середньої освіти є формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей старшокласників для реалізації їхнього творчого потенціалу, соціалізації і мобільності у суспільстві, самовираження, самоідентифікації, свідомого професійного самовизначення.

Досягнення визначеної мети базується на дотриманні **десяти принципів** формування цілісності змісту й процесу технологічної освіти (табл. 1.1.4)

[Мачача Т. С. Принципи проектування змісту профільного навчання технологій / Т. С. Мачача //

Таблиця 1.1.4

Принципи формування цілісності змісту й процесу
технологічної освіти

№ з.п.	Принцип	Опис
1	<i>Наступності і перспективності</i>	узгодження змісту технологічної освіти на всіх рівнях повної загальної середньої освіти: початкової, базової середньої, профільної середньої; підготовкою у професійно-технічних і вищих навчальних закладах
2	<i>Культуро- і природовідповідності</i>	структура змісту й процесу технологічної освіти, з одного боку, відповідає структурі організації сучасного виробництва (а не обсягу), його науковим основам, з іншого – структурі розвитку творчих здібностей учнів з врахуванням їхніх потреб та можливостей
3	<i>Науковості, логічної послідовності і доступності</i>	відповідність сучасному розвитку науки, техніки, технологій, знанням, що підтверджені практикою, забезпечення можливості послідовного й посиленого оволодіння ключовими та предметною проектно-технологічною компетентністю
4	<i>Єдності змістової і процесуальної складової технологічної освіти</i>	зміст технологічної освіти адаптується й реалізовується в конкретній педагогічній реальності та стає особистісним надбанням кожного учня
5	<i>Інтегрованості</i>	інтегрування змісту профільного навчання технологій з реальним життям; іншими освітніми галузями, науками; національною, загальнолюдською, регіональною, місцевою культурою, проектно-технологічним типом організації виробничої культури; трансляція інтегрованого змісту технологічної освіти в особистісний досвід учня
6	<i>Цілісності</i>	врахування взаємозв'язку і єдності навчання, виховання і розвитку в змісті й процесі навчання, реалізація завершеного алгоритму навчальних проектів
7	<i>Системності</i>	обґрунтована взаємообумовленість і взаємозв'язок фундаментальних елементів змісту технологічної освіти на горизонтальних і вертикальних рівнях його проектування та реалізації
8	<i>Творчості і співтворчості</i>	відображення в змісті провідних видів діяльності (технічних, сервісних, декоративно-прикладних) на вибір, універсальних способів завершеної проектно-технологічної діяльності та, як вищий її прояв, – творчої діяльності; системи завдань: інформаційно-дослідницьких, конструкторських (художнього моделювання і технічного конструювання), технологічної підготовки і реалізації, рефлексивних; способів ефективної взаємодії з іншими
9	<i>Особистісної і соціально-практичної значущості</i>	обов'язкове створення освітніх продуктів за алгоритмом проектно-технологічної діяльності для задоволення особистих професійних і соціальних актуальних потреб

10	<i>Варіативності</i>	розширення свободи вибору вчителем й старшокласниками навчальних програм з технологій, особистісно та соціально значущих видів і способів діяльності, об'єктів праці для їх проектування, виготовлення, оцінювання, самооцінювання й реалізації, можливість побудови індивідуальних освітніх траєкторій
----	----------------------	---

Запропоновані нами принципи проектування змісту технологічної освіти ґрунтуються на розумінні педагогічної реальності як динамічної системи, яка постійно перебуває в русі та праві суб'єктів його формування (вчителя й учнів) на власну логіку.

Обґрунтування наукових підходів до проектування й реалізації змісту спеціалізацій у дидактиці технологічного профілю навчання

Культурологічний підхід до проектування змісту технологічної освіти взаємодоповнює, а також в певній мірі об'єднує особистісно орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи (табл. 1.1.5):

Таблиця 1.1.5

Особливості культурологічного підходу, що узгоджені із особистісно орієнтованим, діяльнісним і компетентнісним підходами		
<i>Особистісно орієнтований підхід</i>	<i>Діяльнісний підхід</i>	<i>Компетентнісний підхід</i>
▼	▼	▼
Визнання самоцінності особистості кожного учня, його здатності до проектно-технологічної діяльності (за своєю сутністю – творчої діяльності)	Реалізація особистісно й соціально значущої проектно-технологічної діяльності учнів	Системний прояв готовності та здатності до успішного вирішення функціональних завдань проектно-технологічної діяльності

Зазначені підходи не існують незалежно один від одного. Вони взаємообумовлюють один одного. Основні вимоги цих підходів до формування змісту й процесу технологічної освіти висвітлено в таблиці 1.1.6.

Таблиця 1.1.6

Вимоги особистісно орієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів до формування змісту й процесу технологічної освіти

Назва підходу	Вимоги
---------------	--------

<i>Особистісно орієнтований підхід</i>	1. Визнання самоцінності особистості кожного учня, формування змісту технологічної освіти на основі розвитку особистісного освітнього досвіду. 2. Створення умов навчання й учіння (участь в цілепокладанні й цілереалізації, побудові змісту, виборі форм, методів і засобів навчання) для розвитку природних, діяльнісних і особистісних здібностей учнів. 3. Активізація мотивації позитивної навчальної діяльності. 4. Формування особистісної моделі знання, індивідуальної траєкторії профільного навчання. 5. Забезпечення вільного вибору об'єктів праці, видів та способів навчальної діяльності відповідно до інтересів, потреб і можливостей учнів. Узгодження особистісних потреб із потребами інших, довколишнього соціокультурного середовища. 6. Оцінювання й самооцінювання особистих освітніх продуктів кожного учня: зовнішніх (особистісно і соціально значущих виробів, матеріалів проектно-технологічної документації: дизайнерської, конструкторської, технологічної) та внутрішніх (індивідуальний рівень сформованості ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей). 7. Діагностика нарощення особистісного освітнього досвіду учнів, розвитку їхніх природних, діяльнісних і особистісних здібностей.
<i>Діяльнісний підхід</i>	1. Побудова цілісності змісту й процесу профільної технологічної середньої освіти за структурою проектно-технологічної діяльності. 2. Реалізація цілісної проектно-технологічної діяльності, оволодіння етапами й універсальними способами проектування, реалізації технологій і рефлексії отриманих освітніх результатів. 3. Збалансованість пізнавальних, репродуктивних і продуктивних способів діяльності в змісті і процесі технологічної профільної середньої освіти. 4. Забезпечення педагогічних умов для самореалізації, самовираження та самовизначення кожного учня, продукування ідей, формування задуму та його реалізації в проектно-технологічній діяльності. 5. Системний контроль і діагностика оволодіння способами проектно-технологічної діяльності.
<i>Компетентнісний підхід</i>	1. Створення умов для формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей у процесі формування змісту профільної технологічної середньої освіти. 2. Відображення в змісті профільної технологічної освіти елементів ключових та предметної компетенцій як наперед заданих вимог до результативної складової процесу профільного навчання технологій. 3. Формування предметної проектно-технологічної компетентності на основі складових проектно-технологічної компетенції – загальнотехнічної, репродуктивної і продуктивної, з одного боку, та операційно-діялісної, соціально-комунікативної і ціннісно-сислової – з іншого. 4. Визначення критеріїв успішності, показників і рівнів оволодіння учнями ключовими та предметною компетентностями як прогнозованими, індивідуально вираженими освітніми результатами. 5. Системний контроль і діагностика індивідуального рівня сформованості предметної проектно-технологічної компетентності учнів, нарощення їхніх освітніх результатів на різних етапах профільної технологічної освіти.

Основою **особистісно орієнтованого підходу** до проектування і реалізації змісту й структури профільної технологічної освіти є образ учня – суб'єкта

учіння, його потреби, інтереси, можливості, на противагу радянському сприйманню учня як об'єкта навчання.

Цей образ конкретизується в компетенціях як наперед заданих, прогнозованих та інтегративних освітніх результатах, які є об'єктами контролю й оцінювання, а також якісними критеріями сформованості індивідуального рівня ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей кожного учня.

Якість процесу технологічного профілю навчання за спеціалізаціями зумовлюється устроєм конкретного шкільного середовища, методологічною культурою вчителя, потребами, інтересами й можливостями учнів, які стають окремими складовими змісту технологічної освіти.

Вчитель враховує потреби, інтереси й індивідуальні можливості кожного учня, забезпечує йому умови для побудови індивідуальної освітньої траєкторії, певну свободу в набутті суб'єктного освітнього досвіду. Йдеться про узгодження наявного освітнього досвіду кожного учня з досвідом, який він хотів би і повинен набути.

Важливим у процесі навчання є створення паритетних суб'єкт-суб'єктних стосунків між вчителем та учнями, що ґрунтуються на взаємній повазі, співробітництві, підтримці, відкритості й довірі. Вчитель вже не є носієм інформації, він стає *фасилітатором* у вирішенні реальних проблем.

Безпосередня участь учнів у визначенні мети навчальної діяльності, її плануванні, усвідомлене відображення в ній власних освітніх потреб, формує позитивну мотивацію, цілеспрямованість, особисту відповідальність за прийняття й реалізацію рішень.

Освітній досвід учнів набуває особистісного значення, який проявляється в отриманні знань як *особистого освітнього продукту*. Під особистим освітнім продуктом ми розуміємо накопичення знань на основі суб'єктного культурно-діяльнісного досвіду та усвідомленні його цінностей, що сприяє створенню особистої моделі проектно-технологічного знання або творення.

Духовність особистості учня, його людяні якості формуються в межах рідної культури, під час комплексного розв'язання реальних (не віртуальних!) життєвих проблем в проектно-технологічній діяльності. Здатність і потреба творити культуру визначає розквіт культури своєї школи, свого краю та всієї України. Тому в змісті профільної технологічної освіти відображається практична можливість брати участь у конкретних проявах реального людського життя.

Розуміння й глибоке усвідомлення проектно-технологічних знань відбувається через емоційні переживання, партнерську взаємодію з однокласниками, які мають подібні прагнення й інтереси. Визначення й розв'язання реальних проблемних ситуацій викликають переживання різноманітних емоцій – тривогу, невдоволення, напругу, допитливість, здивування, сумніви, осяяння, натхнення, переконаність, задоволення, радість тощо.

В особистісно й соціально значущій проектно-технологічній діяльності, окрім інтелектуальної сфери активно залучається емоційно-ціннісна, волевовольова та інтуїтивна, максимально мобілізуючи потенційні можливості кожного учня, що є головною умовою культурного розвитку особистості.

Діяльнісний підхід у межах технологічного профілю навчання реалізовується перш за все в поетапній проектно-технологічній діяльності, яка спрямована, з одного боку, на створення особистісно й соціально значущих виробів, з іншого боку, на самопізнання, самореалізацію та самовизначення. В процесі цієї діяльності учень через інтелектуальні, емоційні, практичні та інтуїтивні дії розкриває свою індивідуальність, формує проектно-технологічну культуру, що має безпосередній вплив на особистісний розвиток, набуття професійно важливих якостей.

Особливість запропонованої нами структури проектування змісту технологічного профілю навчання на прикладі спеціалізації «Українська народна вишивка» полягає в тому, що знання й способи проектно-технологічної діяльності не даються в готовому вигляді, а задаються у формі реальної проблемної ситуації. Це створює умови, в яких учень знаходиться в центрі

навчальної діяльності, стає її суб'єктом, здатним і готовим створювати й реалізовувати проекти. **Навчальний проект** ми тлумачимо як завершений цикл проектно-технологічної діяльності, спрямованої на вмотивоване одержання очікуваного результату у визначеній часовій послідовності, продуктом якої є поетапно створений особистісно і соціально значущий виріб, змістове наповнення матеріалів портфоліо та рівень сформованості проектно-технологічної предметної компетентності учнів.

Оволодіння знаннями й способами діяльності відбувається в процесі набуття суб'єктного освітнього досвіду учнів, побудови індивідуальної освітньої траєкторії. Такий підхід зумовлений проблемним характером самого життя, мінливою сучасною практикою та закономірностями розвитку творчої особистості, зокрема її мисленням, інтересом і волею.

Діяльнісний характер змісту профільного навчання технологій розширює можливості для реалізації потенціалу творчої діяльності вчителя й кожного учня. Навчальна діяльність, що наближена до особливостей організації сучасної виробничої діяльності за проектами сприяє перетворенню можливостей, що проектуються в дійсність у межах визначеного часу та встановленими нормами якості. За таких умов зникає межа поділу профільної технологічної освіти на змістову (виражену в поняттях «знати» й «уміти») та процесуальну складові.

У діяльнісному підході в пошані знання й уміння, що забезпечують ефективність проектно-технологічної діяльності, спрямовуються на соціальну дію. Зміст систематизується навколо виконання навчальних проектів. Учитель спонукає учнів виявляти реальні проблеми соціокультурного середовища, обґрунтовувати значущість потреб, які вони задовольнятимуть виконаними проектами, заохочує до продукування ідей, пошуку, аналізу й реалізації різних потенційних можливостей, усвідомлення цінності своїх освітніх результатів.

Такий хід думок породжує розуміння того, що особистісно значуща навчальна діяльність стає затребуваною соціумом, в якому вони живуть. Забезпечується вихід за межі лише власних інтересів. Головним питанням стає не «Що я роблю?», а «Для чого я це роблю?».

Головним детермінантом реалізації **компетентнісного підходу** є формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей учнів як невід’ємних складових їхньої загальної культури.

Ключові компетентності, що неорбхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності та визначені в законі України про освіту від 05. 09. 2017 № 2145-VIII [Закон України про освіту від 05. 09. 2017 № 2145-VIII (стаття 12). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>], – *вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність*, – стосуються базових предметів і курсів за вибором усіх освітніх галузей. Такі компетентності належать до загальногалузевого змісту освітніх стандартів, бо мають метапредметний, загальний характер, тобто вони виходять за межі конкретного навчального предмета, освітньої галузі та здатні функціонувати в будь-якій сфері життєдіяльності.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [Закон України про освіту від 05. 09. 2017 № 2145-VIII (стаття 12). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>].

Оволодіння ключовими компетентностями сприяє розвитку в учнів здібності та здатності творчо розв’язувати в повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до виробничих і суспільних. Вони необхідні для ефективної діяльності протягом життя. За своєю сутністю компетентнісно

орієнтована профільна технологічна освіта є своєрідною моделлю формування якісного життя не лише тепер – тут і зараз, але й у майбутньому.

Зміст профільної технологічної освіти сприяє успішному формуванню ключових компетентностей, адже він інтегрує знання з:

- різних навчальних предметів (математики, фізики, біології, географії, хімії, креслення, образотворчого мистецтва, української мови, основи здоров'я та ін.);
- наук матеріалознавства, культурології, українознавства, етнографії, археології, мистецтвознавства, кольорознавства та ін.;
- основ виробничих процесів;
- регіональних особливостей декоративно-прикладних мистецтв тощо.

Необхідною умовою для ефективного проектування змісту профільної технологічної освіти є визначення структури проектно-технологічної компетентності як результативної його складової, усвідомлене й грамотне оперування основними поняттями компетентнісного підходу.

Так, *ключовою компетентністю* є новоутворення суб'єкта діяльності – учня, його внутрішній резерв, який виявляється в системному прояві, динамічній комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, ставлень, цінностей, особистісних якостей, що визначають здатність ефективно взаємодіяти з іншими, забезпечують досягнення мети діяльності в різних сферах.

Проектно-технологічна компетенція – це сукупність наперед заданих, взаємопов'язаних знань, умінь, навичок, способів проектно-технологічної діяльності, що стосуються реальних об'єктів праці.

Предметна проектно-технологічна компетентність – набуті учнями в процесі профільного навчання технологій особистісні якості, знання, уміння і способи проектно-технологічної діяльності, що в сукупності забезпечують готовність і здатність ефективно розв'язувати життєві проблеми створюваними виробами.

Компетентний учень володіє комплексом пов'язаних між собою особистісних якостей, здібностей, знань, умінь, способів діяльності, які

забезпечують можливість ефективно діяти у відповідній сфері, невизначених ситуаціях.

Проектно-технологічна компетентність за своєю сутністю є результативною складовою технологічної освіти, замовленням українського суспільства на підготовку його громадян – компетентних фахівців, здатних до інноваційної діяльності, ефективної партнерської взаємодії, зацікавлених продуктивністю і наслідками власної діяльності.

Компетентність – це не просто володіння компетенцією, тобто знаннями, вміннями, навичками, способами діяльності, але й готовність та здатність ефективно розв’язувати життєво важливі, комплексні проблеми зі знанням справи, здатність до творчого сприйняття, розуміння, усвідомлення й перетворення реальності.

Особливості компетентності як освітнього результату порівняно з традиційними результатами такі:

- інтегративний освітній результат, який не зводиться лише до окремих, як правило відчужених знань і вмінь, а до здатності ефективно застосовувати їх на практиці;
- дає змогу вирішувати низку реальних практичних завдань за цілісним алгоритмом проектно-технологічної діяльності (на відміну від елемента функціональної грамотності);
- існує у формі діяльності, а не інформації про неї (на відміну від знання);
- здатна переноситись у різні сфери діяльності, вдосконалюється не шляхом автоматизму, перетворення в навичку, а шляхом інтеграції з іншими компетентностями (на відміну від уміння);
- проявляється усвідомлено (на відміну від автоматизованих навичок).

Проектувати зміст профільної технологічної освіти, формувати відповідний рівень компетентності учнів, реалізовувати їхній творчий потенціал можливо на основі таких головних чинників:

1. Оволодіння базовими знаннями, вміннями, способами проектування, технологіями виготовлення виробів, їх презентації, рекламування і реалізації, адекватного оцінювання й самооцінювання освітніх результатів.

2. Формування високої мотивації до освітньої діяльності, самоактуалізації (свідомої потреби здійснення власного творчого потенціалу), особистісних інтересів, які можна й треба узгоджувати з соціальними.

Зазначені чинники визначають основу проектування змісту технологічної освіти відповідно до структури багатокомпонентної й багатовимірної предметної проектно-технологічної компетентності та структури культурного розвитку здібностей особистості (табл. 1.1.7).

Таблиця 1.1.7

Зміст і структура предметної проектно-технологічної компетентності			
Діяльнісні компоненти	Зміст	Особистісні компоненти	Зміст
Загально-технічний	<i>Досвід пізнавальної діяльності:</i> система знань про основи сучасного виробництва, матеріалознавства, машинознавства, графічної грамоти; способи проектування, технології виготовлення об'єктів праці, їх оцінювання; роль техніки, процесів проектування і технологій у розвитку суспільства, матеріального виробництва, соціальні наслідки їх застосування; декоративно-прикладні мистецтва тощо	Операційно-діяльнісний	<i>Здібність</i> до проектування, реалізації технологій та оцінювання і самооцінювання результатів проектно-технологічної діяльності
Репродуктивний	<i>Досвід діяльності за зразком (репродуктивної):</i> відтворення і застосування способів репродуктивної діяльності, оброблення інформації, різних конструкційних матеріалів з використанням відповідних засобів праці, дотриманням правил безпечної праці тощо	Ціннісно-смісловий	<i>Здібність</i> усвідомлено виявляти ставлення до об'єкта праці на основі мотивації, аналізу, рефлексії, духовних установок

Творчий	<i>Досвід продуктивної діяльності:</i> набуття здатності організовувати процес проектування, технології виготовлення об'єктів праці, оцінювання та презентації результатів власної проектно-технологічної діяльності; досвіду ціннісно-смислових ставлень, соціально-комунікативної, партнерської взаємодії, операційно-діяльнісної здатності до розв'язання інформаційно-дослідницьких, дизайнерських, конструкторських і технологічних завдань у нових умовах тощо	Соціально-комунікативний	<i>Здібність</i> керування в діяльності не лише власними потребами але й потребами інших; до діалогу, партнерської взаємодії, організації власної діяльності, успішного використання і відображення потрібної інформації
---------	---	--------------------------	---

Отже, відповідно до сучасних вимог, якість змісту й процесу профільної технологічної освіти, його результативної складової визначається не рівнем оволодіння певної суми відчужених знань, технократичних умінь і навичок, а рівнем оволодіння учнями культуродоцільними ключовими та предметною проектно-технологічною компетентностями.

Набуття предметної проектно-технологічної компетентності старшокласників профільного навчання технологій відбувається в контексті технологічної освіти, яка має загальнолюдське, національне та регіональне значення.

Сформовані компетентності забезпечують здатність випускників навчатися протягом життя, розв'язувати комплексні задачі, бути підприємливими, мобільними, психологічно готовими змінювати напрями професійної діяльності, ефективно взаємодіяти з іншими, що є підґрунтям для розвитку гідності особистості, її свободи у визначенні й реалізації власного призначення та відповідальності в житті XXI століття.

1.2. Культурологічний зміст і структура авторської навчальної програми зі спеціалізації «Українська народна вишивка»

Моделі структурування змісту спеціалізації «Українська народна вишивка»

В час докорінних соціальних змін в українській державі, її прагненні повноправно увійти в європейський простір, гостро постають питання

ідентичності, підприємливості, реалізації творчих зусиль її громадян у сфері матеріального і нематеріального виробництва.

Особливо важливим сьогодні є задоволення освітніх потреб людини у творенні духовних і матеріальних цінностей, створенні умов для самовираження, самореалізації та самовизначення.

Для вирішення актуальних завдань необхідно дати відповіді на низку питань:

✓ Які набутки нашої культури вирізняють нас з поміж інших цивілізаційних систем світу?

✓ Яка цивілізаційна ніша нашої країни в світі, що стрімко глобалізується?

✓ Яка структура виробництва сприяє розвитку економіки, розбудові нашої держави?

✓ Які способи діяльності формують ментальні особистісні якості українця-творця?

✓ Що є підґрунтям для розвитку й творчої самореалізації сучасної людини?

Постановка таких питань зумовлюється пробудженням національних інтересів, що закладені зокрема у віковичній традиційній культурі українців, потребі творення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

Зосереджена в декоративно-прикладному мистецтві інформація є джерелом пізнання себе, історії, культури й світогляду власного народу, підґрунтям для відтворення і творення духовних цінностей у предметно-перетворювальній проектно-технологічній діяльності, розвитку хисту й смаку людини. Це є сприятливий простір, багатий ґрунт для реалізації потенціалу творчої діяльності.

У технологічному компоненті освітньої галузі «Технології» чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти поміж інших вимог до рівня підготовки старшокласників є вимоги володіння характерними для регіону основними техніками і технологіями створення виробів декоративно-прикладного мистецтва: від творчого задуму до його практичної реалізації. Передбачається використання традиційних і сучасних прийомів обробки

природних матеріалів, синтезування естетичних та функціональних вимог як провідного способу творення у декоративно-прикладному мистецтві під час проектування та виготовлення виробу [Державний стандарт базової і повної загальної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р., документ № 1392, чинний. – «Офіційний вісник України» від 17 лютого 2012 року № 11].

Зміст, що визначений на рівні Державного стандарту повинен конкретизуватися в навчальних програмах, підручниках, посібниках, методичних рекомендаціях, а вже далі реалізовуватися в педагогічній практиці та індивідуальному освітньому досвіді кожного учня.

Оскільки сучасна профільна технологічна освіта покликана формувати ключові та предметну проектно-технологічну компетентності, розвивати творчі здібності старшокласників у спорідненій їхнім потребам і можливостям навчальній діяльності, то актуальною є проблема проектування відповідно оновленого змісту профільного навчання технологій за профільними предметами та спеціалізаціями, зокрема за спеціалізацією «Українська народна вишивка».

Ще раз акцентуємо, що сучасне виробництво організовується процесами, а не окремими операціями, як це було в технократичну індустріальну епоху. Ці процеси тлумачаться як цілісні виробничі цикли (проекти), які організовуються для отримання спроектованих якісних результатів зі встановленими рамками часу, витрат засобів і ресурсів.

Навчальний проект у сфері шкільної технологічної освіти – це завершений цикл проектно-технологічної діяльності, що має три основні фази – проектування, технологію реалізації та рефлексії (самооцінювання й презентація проекту), які мають відповідні стадії й етапи (табл. 1.2.1.).

Таблиця 1.2.1

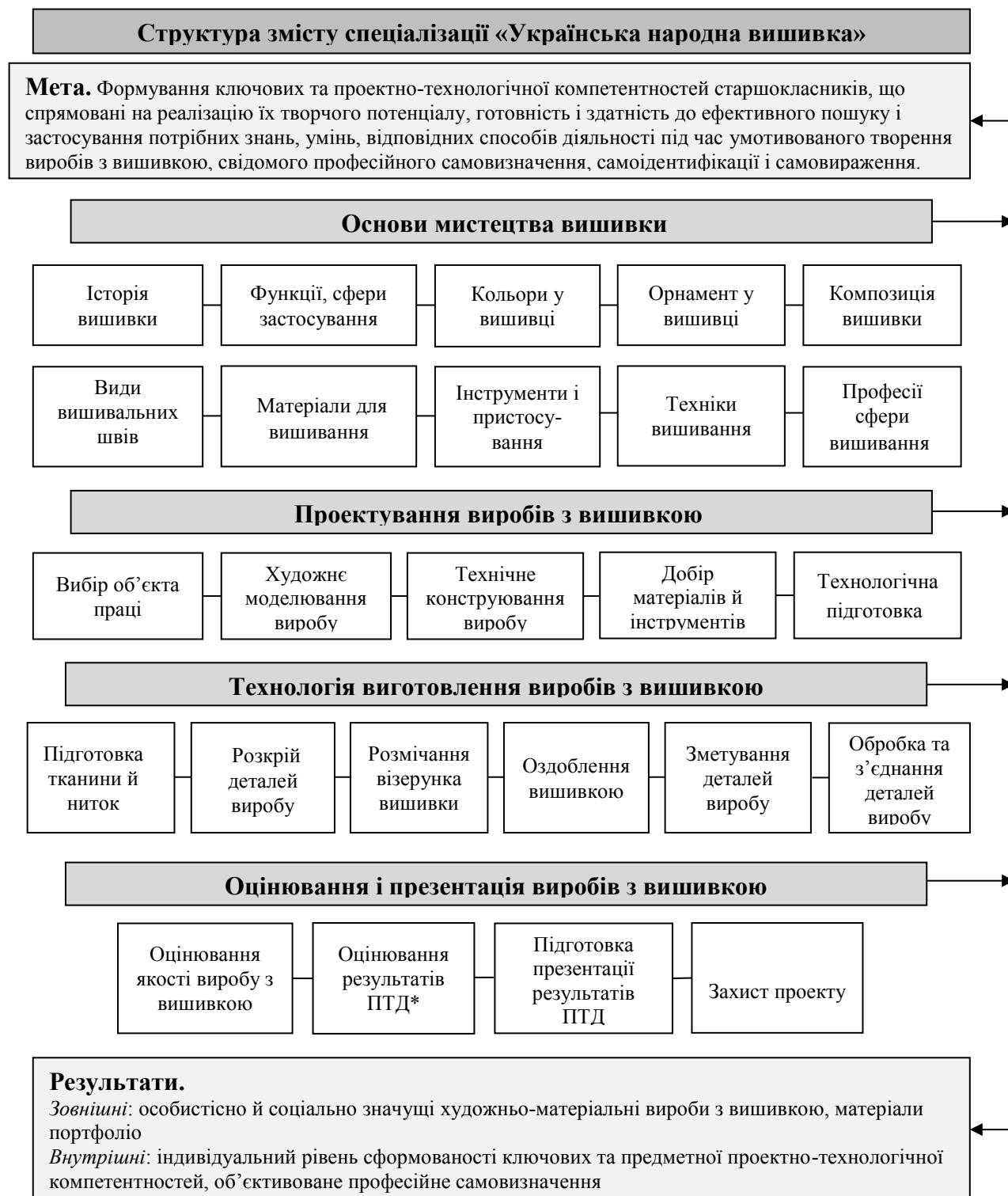
Структура навчального проекту
(проектно-технологічної діяльності)

Фаза проектування	
Стадії	Етапи і способи діяльності
Концептуальна (підготовчо-аналітична)	1. Дослідження проблем. 2. Аналіз та обґрунтування виявленої проблеми. Вибір об'єкта праці. Формулювання теми й мети проекту.

	3. Дослідження традицій виготовлення та оздоблення виробів з обраного виду діяльності. Пошук й опрацювання різних джерел інформації про об'єкт навчального проекту. Створення Банку даних з обраного виду діяльності. 4. Розробка критеріїв (дизайн-специфікації), яким має відповідати виріб.
Художнє моделювання (дизайн)	1. Моделювання образу майбутнього виробу, відображення ідей (ескіз, малюнок, схема). Використання потенціалу спеціалізованих видань, електронних джерел інформації. Застосування творчих методів під час створення моделі. 2. Визначення виду оздоблення виробу, місця розташування композиції оздоблення на виробі. Розробка композиції оздоблення в кольорі. 3. Вибір оптимального варіанту моделі серед кількох наявних.
Конструювання	1. Дослідження умов. Розробка <i>плану дій</i> у певних умовах з визначеними строками: • визначення розмірних характеристик майбутнього виробу; • креслення виробу, технічне моделювання; • добір матеріалів, інструментів і пристроїв для виготовлення виробу, відповідно до його призначення та особливостей оздоблення; • попередній розрахунок необхідних затрат. 2. Креслення деталей виробу, виготовлення викрійок. 3. Добір і розрахунок матеріалів, добір інструментів і пристосувань для виготовлення виробу.
Технологічна підготовка	Визначення послідовності технологічних операцій. Розробка технологічної картки.
Фаза технології виготовлення	
Виготовлення виробу	1. Організація робочого місця. Дотримання правил техніки безпеки. 2. Виконання технологічних операцій виготовлення виробу відповідно до визначеного порядку в технологічній картці. 3. Оздоблення виробу. 4. З'єднання деталей виробу. Остаточна обробка виробу. Догляд за готовим виробом.
Фаза рефлексії (завершальна)	
Оцінювання і самооцінювання результатів навчального проекту	1. Економічне, екологічне, ергономічне, естетичне обґрунтування спроектованого і виготовленого виробу. 2. Оформлення робочих матеріалів особистого портфоліо. 3. Розробка рекламного проспекту. 4. Оцінювання виробу та індивідуального рівня сформованих компетентностей. 5. Оцінка й самооцінка результатів суб'єктної проектно-технологічної діяльності вчителем, іншими експертами, кожним учнем. Відображення експертної оцінки й самооцінки в оцінному бланку. Формулювання висновків за підсумками роботи.
Презентація та захист проекту	1. Визначення форми захисту проекту (доповідь, конференція, фестиваль, виставка, репортаж, відеозвіт тощо). 2. Розробка плану й сценарію презентації проекту. 3. Презентація результатів проекту.

Оскільки предметна компетентність формується в проектно-технологічній діяльності на основі базових знань, умінь, способів проектування, технологій виготовлення виробів, їх презентації, рекламування і реалізації, адекватного

оцінювання й самооцінювання освітніх результатів, то і зміст спеціалізації «Українська народна вишивка» формується за структурою означених у схемі 1. 2. 1 відповідних структурних елементів (схема 1. 2. 1).

1. 2. 1. Модель формування предметної проектно-технологічної компетентності учнів у процесі вивчення спеціалізації «Українська народна вишивка»

**ПТД – проектно-технологічна діяльність*

Модель показує, що проектування структури й змісту спеціалізації «Українська народна вишивка» зумовлюється перш за все її кінцевою **метою** – формуванням ключових та предметної проектно-технологічної компетентності старшокласників, що спрямовані на реалізацію їхнього творчого потенціалу, готовність і здатність до ефективного пошуку і застосування потрібних знань, умінь, відповідних способів діяльності під час умотивованого творення виробів з вишивкою, свідомого професійного самовизначення, самоідентифікації і самовираження.

Визначена мета, *по-перше*, відображає загальногалузеві завдання спеціалізацій технологічного профілю, *по-друге*, специфіку завдань спеціалізації «Українська народна вишивка», *по-третє*, потребу суспільства у формуванні технологічно освічених особистостей. Вона чітко окреслює прогнозовані освітні результати.

Відповідно до визначеної мети в структурі змісту навчальної програми «Українська народна вишивка» відображені:

- структура мистецтва вишивки;
- структура проектно-технологічної діяльності;
- структура предметної проектно-технологічної компетентності;
- структура розвитку особистісних здібностей учнів (схема 1. 2. 2).

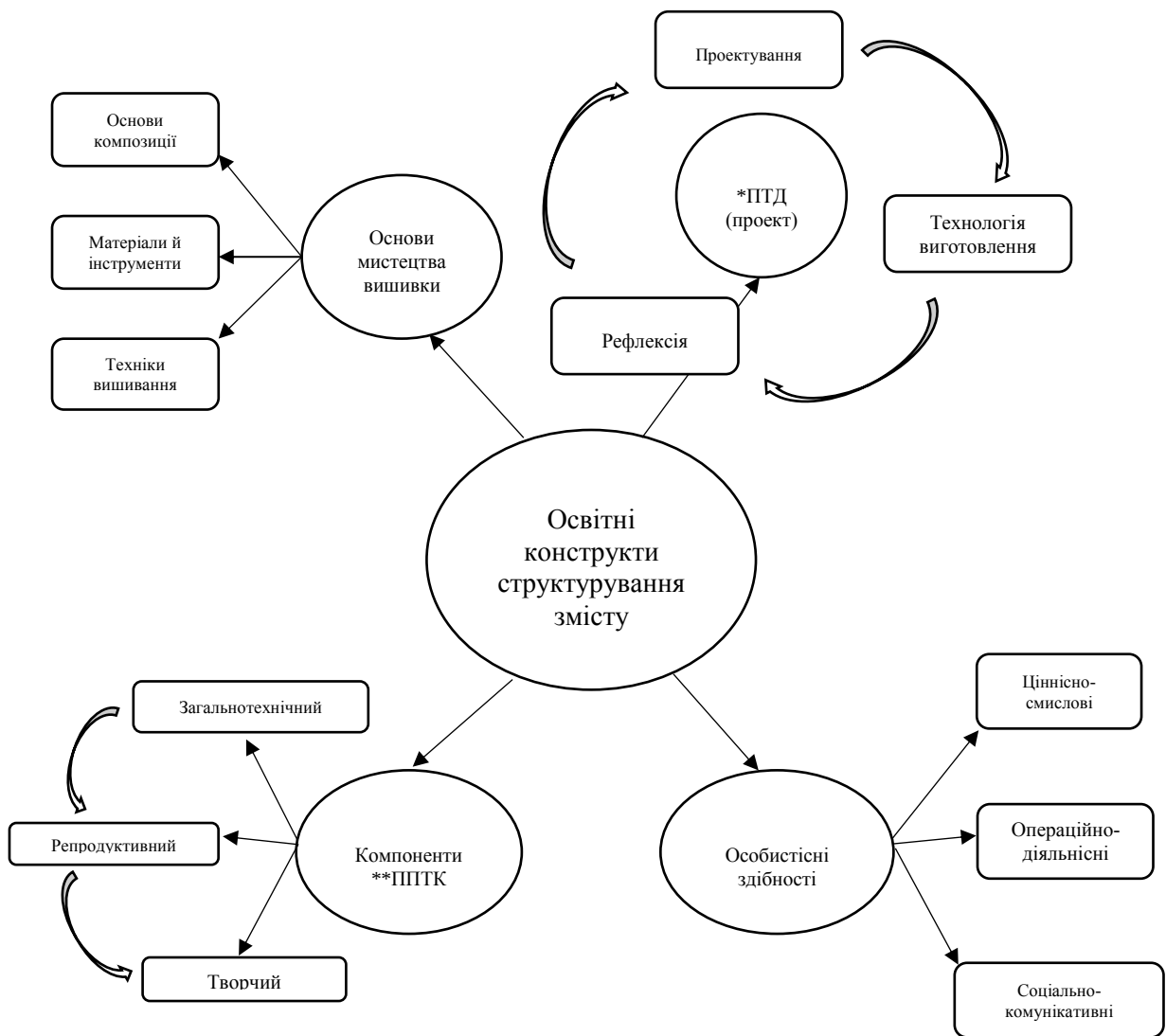

Схема 1. 2. 2. Багатокомпонентна модель структурування змісту спеціалізації «Українська народна вишивка»: **ПТД – проектно-технологічна діяльність, **ППТК – предметна проектно-технологічна компетентність*

Визначені в моделі освітні конструкти структурування змісту розкривають логіку побудови змісту сучасної технологічної освіти на рівні навчальних програм для технологічного профілю та навчальної літератури, відображають його основні елементи.

Освітні конструкти забезпечують перехід від теоретичних моделей до процедури емпіричного конструювання навчальних програм, від концептуальних засад до визначення очікуваних результатів навчання, які можна реально виміряти, а потім співставити з прогнозованими.

Завдання, критерії відбору та особливості проектування й реалізації змісту навчальної програми зі спеціалізації «Українська народна вишивка»

Принципова відмінність змісту й структури навчальної програми «Українська народна вишивка» від попередніх навчальних програм зі спеціалізацій технологічного профілю навчання полягає у зміні акцентів технологічної освіти старшокласників з операційної техніко-технологічної діяльності з результатом – відчужені знання, суто техніко-технологічні уміння та навички на процесуальну проектно-технологічну діяльність з прогнозованими, наперед визначеними результатами – **зовнішніми освітніми продуктами**: створеними особистісно і соціально значущими художньо-матеріальними виробами з вишивкою, матеріалами особистого портфолію та **внутрішніми освітніми продуктами**: індивідуальним рівнем сформованості ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, які характеризують готовність і здатність до засвоєння, переосмислення і творення виробничої культури рідного народу, відповідальності за продуктивність і наслідки власної діяльності.

Досягнення визначеної мети й очікуваних результатів навчання за змістом спеціалізації «Українська народна вишивка» передбачає вирішення низки **навчальних завдань**:

1. Формування цілісного уявлення про проектно-технологічний тип виробничої культури як універсальної, що необхідна сучасному спеціалісту у вишивальній та будь-якій іншій сфері діяльності.
2. Оволодіння основами мистецтва української народної вишивки.
3. Емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва традиційної української народної вишивки як основи творення сучасного соціокультурного простору України.
4. Побудова індивідуальних освітніх траєкторій учнів через розв'язання реальних життєвих проблем соціокультурного середовища школи створеними

особистісно і соціально значущими виробами з вишивкою у партнерській взаємодії з іншими.

5. Послідовне оволодіння операціями проектно-технологічної діяльності: від виявлення проблеми, задуму до його реалізації у художньо-матеріальному виробі з вишивкою.

6. Задоволення професійно-пізнавальних інтересів і потреб для свідомого вибору власного професійного шляху.

Проектування структури й змісту навчальної програми за спеціалізацією «Українська народна вишивка» здійснено на основі багатовекторної спрямованості:

Національна спрямованість – формування уявлення про традиційну народну вишивку як ціннісний компонент української і світової культури, вияв і розвиток національної свідомості та ідентичності через відтворення і творення виробів з вишивкою.

Компетентнісна спрямованість – надання процесу профільного навчання технологій предметно-діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, забезпечення формування ключових та предметної компетентностей, досягнення прогнозованих освітніх результатів.

Професійна спрямованість – засвоєння професійних знань про українську народну вишивку та її розвиток у ринкових умовах; створення умов для об'єктивованої оцінки професійних потреб і можливостей старшокласника.

Культурологічна спрямованість – формування сучасної проектно-технологічної культури учнів на основі мотивації самоактуалізації (реалізації творчого потенціалу в процесі створення виробів з вишивкою), розвиток творчого мислення, цілісного уявлення про навколишній світ у єдності його природничого, національного, соціального, виробничого та інших складників.

Методологічна спрямованість – оволодіння методологією проектно-технологічної діяльності, що дає змогу набуття здатності й готовності до ефективної організації власної діяльності в умовах повсякденного життя та сучасного виробництва, а також соціально й професійно важливих якостей.

Відбір змісту навчальної програми зі спеціалізації «Українська народна вишивка» здійснювався на таких *критеріях*:

- *відповідність стандартам, рівню профілізації* – системне відображення у змісті універсальних, фундаментальних елементів змісту, способів діяльності (компетенцій);

- *наявність дидактичної основи* – цілісне відображення у змісті основних складових предметної проектно-технологічної компетентності: загальнотехнічної, репродуктивної, творчої;

- *продуктивна та особистісна спрямованість змісту* – забезпечення можливості вибору особистісно і соціально значущих об'єктів і способів діяльності;

- *практична й соціальна значущість* – можливість застосування комплексу набутих знань, умінь, способів діяльності учнями в проектно-технологічній діяльності щодо розв'язання реальних проблем соціокультурного середовища школи;

- *гнучкість* – відповідність змісту навчального матеріалу віковим й індивідуальним можливостям, набутому освітньому досвіду учнів, а також урахування конкретних умов соціокультурного середовища профільного навчання технологій;

- *відповідність обсягу змісту та навчального часу*, що відводиться на вивчення профільного предмета, спеціалізацій, курсів за вибором;

- *наявність перевірки цілей, завдань і досягнень* – наявність системи проектно-технологічних і контрольно-оцінних способів діяльності для діагностики індивідуального рівня сформованості ключових та предметної компетентностей, усвідомлення досягнутих успіхів та наявних прогалин відповідно до цілей і завдань навчання, свідоме самовизначення щодо вибору подальшого професійного шляху.

Перш ніж в повній мірі реалізовувати потенціал творчої діяльності кожного старшокласника в процесі технологічного профілю навчання (уміння самостійно досліджувати і виявляти проблеми, ставити цілі, планувати свою

діяльність, застосовувати творчі методи в проектуванні та виготовленні виробу з вишивкою, здійснювати рефлексію, самоконтроль і самооцінювання тощо) необхідно узагальнити знання й уміння, набуті в основній школі, визначити наявний рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності кожного учня та перспективи успішного її нарощування в процесі оволодіння змістом «Української народної вишивки».

Засвоєння суми базових знань, оволодіння процесами проектування, виготовлення та оцінювання й самооцінювання особистісно й соціально значущих виробів з вишивкою не є самоціллю, а перш за все засобом самовираження, оволодіння алгоритмом, способами й операціями проектно-технологічної діяльності, методами пошуку, пізнання та розвитку почуття прекрасного, причетності до величної багатовікової культури, що є основою формування загальної культури учнів, їхньої проектно-технологічної компетентності, яка необхідна сучасному фахівцю будь-якої сфери діяльності.

Зміст програми забезпечує здобування старшокласниками базових знань і вмінь сфери виробництва української народної вишивки, у ньому передбачені матеріальні освітні об'єкти (вироби з вишивкою) та ідеальні освітні об'єкти (колерит, композиція, форма, орнамент, ритм, крій, способи з'єднання деталей крою, остаточна обробка мистецьких традиційних виробів з вишивкою тощо). Забезпечується можливість пізнавати мистецтво вишивки безпосередньо в процесі створення особистісно і соціально значущих виробів з вишивкою: від виявлення проблеми, задуму до його реалізації в художньо-матеріальному виробі; співставляти отримані результати з культурно-історичними аналогами – витворами традиційної вишивки.

Формування проектно-технологічної компетентності учнів відбувається на основі розв'язування реальних життєвих проблем соціокультурного середовища. Тобто учні оволодівають змістом спеціалізації не на основі відчужених знань для підготовки до майбутньої професії, а перш за все на основі безпосереднього набуття соціального й професійного досвіду в межах технологічного профілю,

що дає змогу адекватно самовизначитися щодо майбутньої професійної діяльності.

Вибір учнями об'єктів праці, способів діяльності, прийняття відповідальних рішень забезпечують можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії, особистісної моделі знання. Опора в навчанні на розв'язання реальних актуальних проблем, інтереси й потреби учнів вирішують проблему мотивації, сприяють потребі усвідомлено, цілеспрямовано та самостійно створювати освітні продукти.

Обов'язковою умовою формування змісту спеціалізації є комплексне розв'язання проблем і завдань відповідними способами проектно-технологічної діяльності. Такими проблемами зокрема є:

- ✓ У який спосіб здійснити маркетингове дослідження?
- ✓ Як ефективно здійснити пошук, опрацювання та застосування інформації про об'єкт праці?
- ✓ Чим традиційні вироби з вишивкою відрізняються від сучасних, стилізованих?
- ✓ Яке значення вишивки в народній педагогіці?
- ✓ Яке поєднання вишивальних швів естетично доцільне в композиції вишивки?
- ✓ Які можливості комп'ютерних технологій у створенні виробу з вишивкою тощо.

Проектно-технологічні завдання ми поділяємо на такі групи:

- інформаційно-дослідницькі;
- конструкторські (художнє моделювання і технічне конструювання);
- технологічні;
- рефлексивно-оцінювальні.

За низкою відповідних способів діяльності – предметних компетенцій, рівень володіння якими демонструє учень, з'являється можливість визначити й оцінити його рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності.

*Зміст та структура навчальної програми зі спеціалізації
«Українська народна вишивка»*

Як зазначалося вище, програма «Українська народна вишивка» розроблена відповідно до концепції культурологічного змісту технологічної освіти, що відображає соціальний досвід людства в контексті культури організації виробництва на основі проектів як завершених циклів проектно-технологічної діяльності.

Зміст програми забезпечує засвоєння старшокласниками базових знань, умінь сфери виробництва української народної вишивки, формування предметної проектно-технологічної компетентності. Передбачено обов'язкове виконання проектів, реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій за алгоритмом проектно-технологічної діяльності.

Навчальна програма спеціалізації «Українська народна вишивка» має таку структуру:

Вступ до спеціалізації.

Розділ 1. Основи мистецтва вишивки.

Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою.

Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою.

Розділ 4. Оцінювання і презентація виробів з вишивкою.

Зміст програми, що вибудовується за структурою проектно-технологічної діяльності, має дві форми прояву: реальну і понятійну. З одного боку організація власної проектно-технологічної діяльності забезпечує здатність розв'язувати реальні життєві проблеми, створювати художньо-матеріальні вироби, з іншого – для успішного її здійснення потрібно набути відповідні знання про означену діяльність – в поняттях, правилах, нормах, культурних традиціях.

Учні виготовляють вироби з використанням різних груп вишивальних швів. У 10 класі програмою передбачено поглиблене вивчення та творення української народної вишивки на основі віковічних традицій з використанням більш давніх – лічильних вишивальних швів: поверхнево-нашивних і прозорих; в 11 класі – на основі традицій і врахування сучасних тенденцій з використанням

вишивальних швів за вільним контуром: поверхнево-нашивних і прозорих (наскрізних). Отже, зміст програми забезпечує оволодіння і застосування основних вишивальних швів української народної вишивки.

Програма є відкритою системою, живим організмом, який інтегрується до місцевих, національно-регіональних особливостей вишивального мистецтва України, умов профільного навчання конкретного навчального закладу, потреб, інтересів і можливостей старшокласників.

Спеціалізація «Українська народна вишивка» обирається старшокласниками самостійно і добровільно, що забезпечує формування позитивної мотивації навчання, можливість побудови власної освітньої траєкторії, критичне й об'єктивоване самооцінювання очікуваних результатів.

Програма розрахована на два роки навчання. Відповідно до типового навчального плану в структурі 11-річної школи для вивчення технологічного профілю навчання у 10 та 11 класах відводиться по 6 академічних годин на тиждень, відповідно – 210 годин на рік в кожному з класів. Вивчення кожної теми передбачає виконання практичних робіт.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 10-11 класи

№ з/п	Назва розділів	К-сть год
УКРАЇНЬКА НАРОДНА ВИШИВКА. 10 клас		
1	Вступ	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва української народної вишивки	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою лічильними швами	54
5	Розділ 4. Оцінювання і презентація виробів з вишивкою лічильними швами	12
	Резерв	40
	Всього	210
УКРАЇНЬКА НАРОДНА ВИШИВКА. 11 клас		
1	Вступ	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами	54
5	Розділ 4. Оцінювання і презентація виробів з вишивкою вільними швами	12
	Резерв	40
	Всього	210

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 10 КЛАС

№ з/п	Розділи і теми	К-сть год
		всього
Українська народна вишивка. 10 клас		
1	Вступ. Декоративно-прикладне мистецтво в історичному і соціокультурному просторі України Українська народна вишивка як традиційний вид декоративно-прикладного мистецтва	
	Всього:	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	
	Тема 1.1. Еволюція розвитку української народної вишивки. Центри мистецтва і художніх промислів України	
	Тема 1.2. Сфери застосування та функції традиційної української народної вишивки	
	Тема 1.3. Кольори в українській народній вишивці	
	Тема 1.4. Композиція вишивки. Орнамент в традиційній українській народній вишивці.	
	Тема 1.5. Види вишивальних швів в українській народній вишивці. Глухі і прозорі (наскрізні) шви. Лічильні і вільні шви	
	Тема 1.6. Традиційні матеріали для вишивання	
	Тема 1.7. Техніки вишивання поверхнево-нашивних лічильних швів	
	Тема 1.8. Техніки вишивання прозоро-лічильних швів	
	Тема 1.9. Регіональні особливості оздоблення виробів вишивкою в Україні	
	Тема 1.10. Професії у сфері вишивального мистецтва	
	Тематичне оцінювання	
	Всього:	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами	
	Тема 2.1. Проект як форма організації сучасного виробництва. Структура проекту	
	Тема 2.2. Підготовчо-аналітична стадія проектування виробу з вишивкою лічильними швами	
	Тема 2.3. Художнє моделювання виробу з вишивкою лічильними швами	
	Тема 2.4. Конструювання виробу з вишивкою лічильними швами	
	Тема 2.5. Технологічна підготовка до виготовлення виробу з вишивкою лічильними швами	
	Тематичне оцінювання	
	Всього:	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою лічильними швами	
	Тема 3.1. Підготовка тканини й ниток до вишивання лічильними швами	
	Тема 3.2. Розкрій деталей виробу	
	Тема 3.3. Підготовка деталей виробу для вишивання. Розмічання візерунка вишивки лічильними швами на основі	
	Тема 3.4. Оздоблення деталей виробу вишивкою лічильними швами	
	Тема 3.5. З'єднання деталей виробу з вишивкою. Способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою	
	Тема 3.6. Остаточна обробка виробу з вишивкою. Догляд за виробами з вишивкою	

	Тематичне оцінювання	
	Всього	54
5	Розділ 4. Оцінювання і презентація виробів з вишивкою лічильними швами	
	Тема 4.1. Оцінювання і самооцінювання результатів власної проектно-технологічної діяльності	
	Тема 4.2. Оцінювання якості виробу з вишивкою лічильними швами	
	Тема 4.3. Презентація результатів проектно-технологічної діяльності	
	Тематичне оцінювання	
	Всього:	12
	Резерв часу	40
	Разом:	210

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 11 КЛАС

Пор № розділ	Розділи і теми	К-сть год
		всього
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА. 11 клас		
1	Вступ. Декоративно-прикладне мистецтво України в просторі світової культури. Українська традиційна вишивка як основа сучасного вишивального мистецтва	6
	Всього	
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	
	Тема 1.1. Сучасні тенденції розвитку мистецтва вишивки. Менеджмент і маркетинг у виробництві виробів з вишивкою. Раціоналізаторство та винахідництво	
	Тема 1.2. Сфери застосування та функції сучасного вишивального мистецтва	
	Тема 1.3. Кольори в сучасному вишивальному мистецтві	
	Тема 1.4. Композиція сучасної вишивки. Мотиви сучасних вишивок. Схеми візерунків для вишивання. Способи утворення схем для вишивання. спеціальні комп’ютерні програми	
	Тема 1.5. Види вишивальних швів за вільним контуром: лічильні і вільні	
	Тема 1.6. Матеріали для вишивання вільними швами	
	Тема 1.7. Техніки вишивання поверхнево-нашивними вільними швами	
	Тема 1.8. Техніки вишивання прозорими (наскрізними) вільними швами	
	Тема 1.9. Дизайнери-модельєри виробів з вишивкою	
	Тема 1.10. Машинна вишивка. Професія «вишивальник машинної вишивки»	
	Тематичне оцінювання	
	Професії у сфері вишивального мистецтва	
	Всього:	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.1. Проект як завершений цикл створення і реалізації виробу	
	Тема 2.2. Підготовчо-аналітична стадія проектування виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.3. Художнє моделювання виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.4. Конструювання виробу з вишивкою вільними швами	

	Тема 2.5. Технологічна підготовка до виготовлення виробу з вишивкою вільними швами	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього:	44
4	<u>Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами</u>	
	Тема 3.1. Підготовка тканини й ниток до вишивання вільними швами	
	Тема 3.2. Розкрій деталей виробу	
	Тема 3.3. Підготовка деталей виробу для вишивання. Перенесення візерунка вишивки вільними швами на тканину	
	Тема 3.4. Оздоблення деталей виробу вишивкою вільними швами	
	Тема 3.5. З'єднання деталей виробу з вишивкою. Способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою	
	Тема 3.6. Остаточна обробка виробу з вишивкою. Догляд за виробами з вишивкою	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього	54
5	<u>Розділ 4. Оцінювання і презентація виробів з вишивкою вільними швами</u>	
	Тема 4.1. Оцінювання і самооцінювання результатів власної проектно-технологічної діяльності	
	Тема 4.2. Оцінювання якості виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 4.3. Презентація результатів проектно-технологічної діяльності	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
	Всього:	12
	<i>Резерв часу</i>	40
	Разом:	210

Кількість навчальних годин між темами розділу вчитель розподіляє самостійно, а резерв часу використовує на свій розсуд для більш поглибленого вивчення окремих тем і розділів.

Під час роботи потрібно звертати увагу на дотримання учнями правил організації робочого місця, безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог.

З програмою в повному обсязі можна ознайомитися у додатку посібника, програма має гриф МОН...

1.3. Освітні об'єкти та очікувані результати навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»

Перейдемо до розгляду основних освітніх об'єктів та очікуваних результати навчання за структурою навчальної програми «Українська народна вишивка».

Під час **вступу до спеціалізації** старшокласники ознайомлюються з українською народною вишивкою як традиційним видом декоративно-прикладного мистецтва, як підґрунтям для творення сучасної вишивки. Тут учні визначають мету, завдання і зміст власної навчальної діяльності, що сприяє формуванню позитивної мотивації навчання, а також цілепокладанню щодо одержання очікуваних освітніх результатів.

Очікуваним результатом вступу до спеціалізації є актуалізований та узагальнений особистий досвід вишивального мистецтва, визначений особистий рівень сформованості проектно-технологічної компетентності, намічені шляхи нарощення освітніх досягнень.

Перший розділ програми містить відомості про еволюцію розвитку української народної вишивки від глибинних витоків у 10 класі до сучасних актуальних тенденцій у 11 класі, професійні основи мистецтва вишивки, оволодівши якими старшокласники проявлятимуть захопливе, шанобливе й бережливе ставлення до витворів вишивального мистецтва, стануть носіями культури української народної вишивки, здатними самостійно відтворювати її взірці та створювати оригінальні вироби з вишивкою.

Освітніми об'єктами в змісті першого розділу програми є такі ***способи діяльності***:

- розробка історичної довідки;
- пошук та опрацювання інформації про характерні ознаки, функції традиційних і сучасних виробів з вишивкою, сфери її застосування;
- дизайн-аналіз витворів вишивального мистецтва, композиції вишивок;
- розробка вишивальних орнаментів у кольорі;

- добір та підготовка матеріалів, інструментів і пристосувань для вишивання;
- виконання графічних зображень вишивальних швів;
- виконання вишивальних швів;
- розрахунок матеріальних і часових затрат на створення виробу з вишивкою;
- формулювання вимог до якості виробу з вишивкою;
- вираження й оформлення раціоналізаторської пропозиції;
- розробка маркетингової програми;
- діагностика особистих професійних потреб, можливостей, уподобань.

Очікуваними результатами вивчення першого розділу є естетично-ціннісне ставлення до мистецтва вишивки, набутий досвід пізнавальної діяльності, здобуті загальнотехнічні базові знання й уміння, необхідні для подальшої успішної реалізації проектно-технологічної діяльності щодо створення виробу з вишивкою.

Зміст і структура *другого, третього і четвертого* розділів програми створюють умови для виконання проекту, реалізації потенціалу культурних форм інноваційних виробничих процесів: проектування, тобто створення образу майбутнього виробу з вишивкою та визначення засобів і способів його виготовлення; технології, тобто вмотивоване виготовлення спроектованого особистісно й соціально значущого виробу з вишивкою та рефлексії, тобто духовно-ціннісне усвідомлення смислу, основ і наслідків діяльності, оцінювання, презентація і рекламування освітніх результатів.

Зміст **другого розділу** відображає процес виявлення проблем, вибору об'єкта праці, проектування образу майбутнього виробу з вишивкою та визначення способів його виготовлення, систему інформаційно-дослідницьких, конструкторських (художнього моделювання і технічного конструювання) завдань та завдань технологічної підготовки.

Освітніми об'єктами в змісті другого розділу програми є такі *способи діяльності*:

- дослідження проблем, продукування ідей;
- вибір об'єкта праці для його проектування, виготовлення, оцінювання й презентації;
- вибір типу проекту (індивідуальний, груповий, колективний);
- пошук та аналіз необхідної інформації для виконання проекту;
- взаємодія з іншими для досягнення поставленої мети;
- проведення міні-маркетингових досліджень;
- створення Банку ідей;
- розробка дизайн-специфікації – критеріїв, яким має відповідати обраний об'єкт праці;
- розробка художнього й робочого ескізу виробу з вишивкою;
- розробка плану дій з врахуванням наявних умов;
- креслення деталей виробу, виготовлення викрійки;
- добір і розрахунок матеріалів, інструментів, пристосувань;
- розробка технологічної картки.

Очікуваними результатами вивчення другого розділу є обраний особистісно й соціально значущий об'єкт праці, визначений тип і тема проекту, художній і робочий ескіз моделі виробу з вишивкою, кресленик деталей виробу з вишивкою, поопераційна інструкційна (технологічна) карта виготовлення виробу з вишивкою.

Зміст **третього розділу** реалізовує процес технології виготовлення спроектованого виробу з вишивкою – послідовне й поетапне виконання технологічних операцій.

Учні виготовляють вироби з використанням різних груп вишивальних швів. Нагадаємо, що у 10 класі програмою передбачається поглиблене вивчення та творення української народної вишивки на основі віковічних традицій з використанням лічильних вишивальних швів: поверхнево-нашивних і прозорих; в 11 класі – на основі традицій і врахування сучасних тенденцій з використанням вишивальних швів за вільним контуром: поверхнево-нашивних і прозорих

(наскрізних). Отже, зміст програми забезпечує оволодіння і застосування основних груп вишивальних швів української народної вишивки.

Освітніми об'єктами в змісті третього розділу програми є такі **способи діяльності**:

- підготовка тканини й ниток до роботи;
- настилання тканини, розкладання та розмічання викрійок на тканині;
- розкроювання деталей виробу;
- розмічання та перенесення візерунка вишивки на основу;
- оздоблення деталей виробу вишивкою;
- обробка та з'єднання деталей виробу;
- оформлення країв виробу з вишивкою;
- остаточна обробка виробу з вишивкою.

Очікуваними результатами вивчення третього розділу є якісний художньо-матеріальний виріб з вишивкою, набута готовність і здатність цілісно застосовувати освітній досвід на практиці, в розв'язанні реальних проблем навколишнього соціокультурного середовища.

Зміст **четвертого розділу** спонукає учнів до роздумів, аналізу й оцінювання результатів власної проектно-технологічної діяльності, осмислення значення набутого освітнього досвіду, вміння ним усвідомлено оперувати в нових ситуаціях, будь-яких сферах життєдіяльності.

Освітніми об'єктами в змісті четвертого розділу програми є такі **способи діяльності**:

- оцінювання якості створеного виробу з вишивкою;
- визначення собівартості виробу з вишивкою, продуктивності власної проектно-технологічної діяльності;
- оцінювання та самооцінювання індивідуального рівня проектно-технологічної компетентності;
- взаємодія з іншими для об'єктивації багатокomпонентної оцінки власної проектно-технологічної діяльності;

- обговорення результатів навчання з однокласниками, друзями, батьками, фахівцями;
- оформлення матеріалів особистого портфоліо;
- презентація та рекламування освітніх результатів.

Очікуваними результатами вивчення четвертого розділу є художньо-матеріальний виріб з вишивкою, оформлені матеріали портфоліо, презентаційні матеріали, оцінка індивідуального рівня сформованості предметної проектно-технологічної компетентності, накреслені перспективи покращення подальшої проектно-технологічної діяльності, яка необхідна для успішного життя, загальнокультурного розвитку особистості, уточнення професійних намірів.

Сформульовані й зафіксовані учнями цілі, змістове наповнення особистих портфоліо: дизайн-листи, проектно-технологічна документація, розроблені плани, алгоритми, описані способи діяльності, рефлексивні судження, презентаційні матеріали є не лише освітніми продуктами, але й об'єктами оцінювання поруч зі створеними художньо-матеріальними виробами. Оцінювання цих об'єктів сприяє об'єктивації виявлення рівня сформованості проектно-технологічної компетентності кожного учня.

Отже, важливим результатом технологічного профілю навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка» та основою якісного, адекватного його оцінювання є матеріали особистого портфоліо учня. Його оформлення спрямовує до рефлексії над своїми діями, думками, критичного мислення на всіх етапах виконання проекту, набуття відповідної складової предметної компетентності. Особисте портфоліо за своїм змістом відображає процес учіння та дає змогу об'єктивовано його оцінити. Зміст матеріалів портфоліо виявляє хід думок учня, рівень його логічно-образної комунікації, розуміння проблем, які виникали перед ним, і наскільки учень вдало здійснював аналіз, робив висновки, приймав рішення, який досвід набув.

Висновки

В умовах модернізації системи шкільної освіти, профільна технологічна освіта, що спрямовується перш за все на розвиток людського капіталу як головного ресурсу інноваційного економічного розвитку України забезпечує:

- оволодіння старшокласниками ключовими та предметною проектно-технологічною компетентностями в межах технологічного профілю навчання;
- реалізацію творчого потенціалу учнів, формування духовно-матеріальних цінностей у проектно-технологічній діяльності;
- готовність та здатність творення виробничої культури рідного народу в ефективній взаємодії з іншими, розв'язання реальних життєвих проблем;
- здатність долучатися до культурних форм організації сучасного виробництва: проектування, технологій реалізації, оцінювання, самооцінювання й презентації наслідків власної проектно-технологічної діяльності;
- усвідомлене й об'єктивоване самовизначення професійного шляху, спорідненого потребам і можливостям особистості кожного учня.

Сучасні форми інноваційних процесів у світі – проектування, технології і рефлексії становлять основу сучасного типу організаційної проектно-технологічної культури, яка активно формується в умовах нового виміру економіки.

Оскільки технологічна освіта є складовою сучасної проектно-технологічної культури організації виробництва, то структурування її змісту та процесу зумовлені структурою проектно-технологічної діяльності, в якій формується означена культура, ключові та предметна проектно-технологічна компетентності. Отже, фундаментальним освітнім об'єктом змісту технологічного профілю навчання є проектно-технологічна діяльність, її способи.

Запропоновані й апробовані багатокomпонентна «Модель структурування змісту спеціалізації «Українська народна вишивка»» та «Модель формування проектно-технологічної компетентності учнів у процесі вивчення спеціалізації «Українська народна вишивка»» розкривають, як саме педагогічно адаптований

соціальний досвід людства в аспекті культури організації сучасного виробництва та мистецтва української народної вишивки творчо синтезується, переосмислюється й трансформується в особистісний досвід учнів.

Означені моделі є методологічним орієнтиром для розробки сучасних навчальних програм з інших спеціалізацій технологічного профілю навчання. Вони забезпечують гармонізацію його цілей: особистісних, соціальних, національних та загальнолюдських; адаптування змісту технологічної освіти до конкретного шкільного середовища, індивідуальних можливостей та перспективних професійних потреб кожного учня; забезпечення єдності змісту й процесу профільного навчання технологій, раціональну їх алгоритмізацію на основі структури проектно-технологічної діяльності; доцільне поєднання навчання й учіння як взаємопов'язаної суб'єкт-суб'єктної діяльності вчителя й учнів та суб'єкт-об'єктної взаємодії із змістом спеціалізації; об'єднання функцій навчання, виховання й розвитку через оволодіння практичними, інтелектуальними й духовними діями-операціями під час розв'язання реальних життєвих проблем, створення художньо-матеріальних виробів з вишивкою.

Очікується, що старшокласники, які здобуватимуть сучасну технологічну освіту, зокрема під час вивчення спеціалізації «Українська народна вишивка», належно цінуватимуть культуру українського народу, ефективно долучатимуться до соціально-економічного життя країни, будуть здатні ініціювати розвиток сфер виробничої діяльності, в яких вони братимуть участь на основі сформованого індивідуального рівня предметної проектно-технологічної компетентності, яка забезпечить їхню активність, адаптивність, мобільність і конкурентоздатність на ринку праці.

Розділ. II. ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА»

2.1. Педагогічні умови реалізації технології проектно-технологічного навчання

Зміст технологічної освіти успішно формується в спеціально організованій педагогічній технології навчання з використанням певних форм, методів і засобів навчання. У своїй сукупності форми, методи, кожен з яких має сукупність методичних прийомів, та засоби навчання показують, як ефективно реалізовувати зміст технологічної освіти безпосередньо у процесі навчання, визначають особливості взаємодії учня і вчителя для досягнення очікуваних результатів.

Проектно-технологічна педагогічна технологія профільного навчання за спеціалізаціями спирається на обґрунтовану в першому розділі концепцію культурологічного змісту профільної технологічної освіти, в центрі якої є учень, здатен до:

- оволодіння й трансляції педагогічно адаптованого соціального досвіду людства в аспекті культури організації сучасного виробництва;
- творення духовної і матеріальної культури свого народу;
- самоактуалізації – реалізації свого творчого потенціалу в спорідненій навчальній діяльності;
- усвідомленого й об'єктивованого самовизначення стосовно подальшого професійного шляху.

Сучасна технологічна освіта, яка набувається в процесі проектно-технологічного профільного навчання, в конкретній педагогічній дійсності за певних умов трансформується в суб'єктний освітній досвід учнів через їхній розум, емоції, інтуїцію, конкретні дії, що в сукупності формують цілісну особистісну модель знання.

У сучасному світі обсяг знань, який виробляє людство постійно й швидко зростає і значна частина його так само швидко старіє, стає непотрібною. Тому технологічна освіта зосереджується перш за все на розвитку здібностей оперативного пошуку й застосування потрібного знання для умілого розв'язання реальних проблем соціокультурного середовища за алгоритмом проектно-технологічної діяльності у контексті створення особистісно і соціально значущих матеріальних виробів. Розвиток таких здібностей пов'язаний з максимальним залученням інтелектуальної, вольової та емоційної сфери особистості учня в процесі набуття особистісного освітнього досвіду та можуть успішно проявлятися і застосовуватися в інших сферах діяльності.

Для успішного формування предметної проектно-технологічної компетентності, віднаходження свого покликання, самоідентифікації, максимального розвитку природних, діяльнісних й особистісних здібностей у спорідненій діяльності, культурологічний зміст профільної технологічної освіти охоплює такі основні чотири компоненти:

- досвід пізнавальної діяльності;
- досвід репродуктивної діяльності;
- досвід творчої діяльності;
- досвід емоційно-ціннісних ставлень.

Набуття зазначеного у чотирьох компонентах освітнього досвіду відбувається у конкретній педагогічній дійсності та застосовується до освітніх об'єктів проектно-технологічної діяльності.

Проектно-технологічне профільне навчання, зокрема за спеціалізацією «Українська народна вишивка», створює належні педагогічні умови (зовнішні і внутрішні) для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня, формування ключових та предметної компетентностей. Такими умовами є:

- 1) зміст проектно-технологічного навчання;
- 2) форми організації навчання;
- 3) форми організації учіння;
- 4) методи навчання;

- 5) методи учіння;
- 6) методи оцінювання освітніх результатів;
- 7) засоби навчання;
- 8) соціокультурне і внутрішнє середовище (табл. 2.1.1).

Табл. 2.1.1.

Педагогічні умови набуття ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей учнів

З о в н і ш н і п е д а г о г і ч н і у м о в и					
1	Зміст проектно-технологічного навчання	►	Проектування	Технологія виготовлення	Оцінювання
2	Форми організації навчання	►	Групові	Парні	Індивідуальні
3	Методи навчання	►	Словесні	Наочні	Практичні
4	Методи учіння	►	<u>Теоретичні:</u> виявлення протиріч, аналіз й обґрунтування проблем, побудова й оцінка гіпотез, моделювання тощо	<u>Емпіричні:</u> вивчення літературних джерел, досліди, вправи, практичні роботи, оформлення проектної документації, комунікативні, опитування тощо	<u>Рефлексивні:</u> аналіз й оцінювання результатів діяльності однокласників, формулювання конструктивних порад, аналіз міжособових стосунків тощо
5	Методи оцінювання освітніх результатів	►	Експертна оцінка вчителя	Експертна оцінка однокласників	Експертна оцінка фахівців
6	Засоби навчання (інформаційні та матеріальні)	►	Навчальне технічне обладнання	Навчально-методичні комплекти	Дидактичні матеріали
7	Соціокультурне середовище	►	Школа (майстерні)	Центри творчості, музеї, бібліотеки тощо	Професії сфери мистецтва вишивки
В н у т р і ш н і п е д а г о г і ч н і у м о в и					
1	Зміст проектно-технологічного навчання	►	Проектування	Технологія виготовлення	Оцінювання
2	Форми організації учіння	►	Робота в групі	Робота в парі	Самостійна робота
2	Методи навчання	►	Репродуктивні	Конструктивні (пояснювально-ілюстративні і частково-пошукові)	Творчі (проблемні і дослідницькі)
4	Методи учіння	►	<u>Теоретичні:</u> аналіз і синтез системи знань, порівняння,	<u>Емпіричні:</u> спостереження, опитування, маркетингові	<u>Рефлексивні:</u> аналіз власного досвіду й результатів

			абстрагування, конкретизація, узагальнення, уява, фантазія тощо	дослідження, художнє моделювання, конструювання тощо	діяльності, осмислення власних потреб, самооцінювання результатів навчання, прогнозування
5	Методи оцінювання освітніх результатів	►	Самооцінювання ідеальних освітніх продуктів	Самооцінювання матеріальних освітніх продуктів	Самооцінювання рівня сформованості предметної компетентності
6	Засоби навчання (ідеальні)	►	Суб'єктний освітній досвід	Природні і діяльнісні здібності	Особистісні якості
7	Внутрішньо-особистісне середовище	►	Мотивація	Відкритість до діалогу	Здатність до комунікації

Зазначені умови дають змогу подолати негативне технократичне явище, коли вирішення реальних проблем підміняється вивченням готових, відчужених знань і вмінь. Натомість, забезпечується можливість осмислено будувати особистісну модель проектно-технологічного знання або творення в умовах конкретного соціокультурного середовища школи.

В якості детермінант розвитку особистості кожного учня, формування індивідуального рівня ключових та предметної компетентностей є *зовнішні* чинники: інформація, матеріальні об'єкти, технології їх виготовлення, соціальне оточення тощо, а також *внутрішні* чинники: особистісний освітній досвід (ставлення, знання, вміння, навички тощо), елементи функціональної грамотності, цінності, здібності, психологічні властивості учня тощо. В такому разі розвиток особистості відбувається в усвідомленому оволодінні знаннями, моральними установками, мотивацією, рефлексією, способами критичного мислення.

Відповідно до визначених нами методологічних орієнтирів зміст формується не лише на основі віковічних традицій української народної вишивки взагалі, але й на традиціях мистецтва вишивки конкретного соціокультурного середовища школи та регіону.

Під час усвідомленого оволодіння новими знаннями, вміннями, способами діяльності у сфері мистецтва вишивки, виникає розуміння, що мистецтво вишивки, як і будь-яке інше мистецтво, розвивається та твориться на основі віковихних набутків, звичаїв, традицій.

Долучаючись до проектно-технологічного процесу створення виробів з вишивкою, учні усвідомлюють себе носіями й творцями культури свого народу, мають можливість побувати в ролі майже усіх професій у сфері вишивки: мистецтвознавця у сфері української вишивки, дизайнера вишивки, стиліста, вишивальника ручної вишивки та інших. А також приміряють на себе вимоги до цих професій, здійснюють аналіз особистого професійного плану, встановлюють відповідність змісту й умов праці привабливої професії особистим психологічним та фізіологічним можливостям тощо.

Учитель орієнтує процес проектно-технологічного навчання на врахування потреб, інтересів і можливостей учнів, діалогове спілкування з ними, суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Спілкування, учитель, учень стають складовими змісту технологічної освіти, самостійними центрами в процесі проектно-технологічного навчання. Людський фактор, перевірені історією духовні цінності, такі, як творчість, свобода, гідність, толерантність, справедливість, милосердя, добро, віра, надія, любов, співпраця, наполегливість, працьовитість, розсудливість, самоконтроль є основою проектно-технологічної педагогічної технології профільного навчання.

2.2. Алгоритм проектно-технологічного навчання на прикладі вивчення спеціалізації «Українська народна вишивка»

Процес будь-якої педагогічної технології реалізовується через алгоритм певної діяльності. Успішне досягнення поставлених цілей, формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, трансформація культурологічного змісту профільної технологічної освіти в

особистісний освітній досвід учнів забезпечується через алгоритм проектно-технологічної діяльності.

Алгоритм проектно-технологічної діяльності – це чітко визначена послідовність і поетапність операцій процесу проектування, технології виготовлення та самооцінювання й презентації освітніх результатів, виконання яких забезпечують успішне розв’язання визначеної проблеми щодо створення матеріальних виробів та формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей.

Особливість формування змісту проектно-технологічного навчання на рівні педагогічної дійсності полягає в тому, що знання й способи діяльності не даються учням у готовому вигляді, а задаються у формі реальної проблемної ситуації. За таких умов учень знаходиться в центрі процесу навчальної діяльності, стає її суб’єктом. Оволодіння знаннями, вміннями й способами діяльності відбувається в процесі набуття суб’єктного освітнього досвіду, побудови індивідуальної освітньої траєкторії учнів. Такий підхід обумовлений проблемним характером самого життя, мінливою сучасною практикою та закономірностями розвитку творчої особистості, зокрема її мисленням, інтересом і волею.

Отже, педагогічна технологія проектно-технологічного профільного навчання ґрунтується на алгоритмі проектно-технологічної діяльності як завершеного циклу навчального проекту, спрямованої на вмотивоване одержання очікуваного результату у визначеній часовій послідовності, освітніми продуктами якої є поетапно виготовлений особистісно й соціально значущий виріб, змістове наповнення матеріалів особистого портфолію та індивідуальний рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності учнів. Навчальний проект має три фази життєвого циклу: проектування, технологію виготовлення, рефлексія (оцінювання та презентація) (схема 2.2.1):

ПРОЕКТ

1

Проектування

2

Технологія
виготовлення

3

Оцінювання
та презентація

Схема 2.2.1. Фази навчального проекту: проектування, технологія виготовлення, рефлексія (оцінювання та презентація)

Проектно-технологічна діяльність стосовно створення виробів з вишивкою реалізовується на основі освітнього досвіду, здобутих учнями *загальнотехнічних знань* про українську народну вишивку:

- еволюцію розвитку, функції та сфери застосування;
- основи вишивального виробництва;
- особливості крою традиційних виробів з вишивкою;
- закономірності й особливості колориту вишивки;
- основи побудови орнаменту;
- поєднання різних видів орнаментів і мотивів у композицію візерунка вишивки;
- можливості комп'ютерних технологій у створенні зразків народної вишивки;
- традиційні матеріали для вишивання;
- види традиційних вишивальних швів;
- регіональні особливості оздоблення виробів вишивкою тощо.

Для навчання за алгоритмом проектно-технологічної діяльності (проекту) необхідно розв'язати ланцюжок проектно-технологічних завдань (інформаційно-дослідницьких, конструкторських, технологічних, рефлексивно-оцінювальних) у межах визначеного навчальною програмою часу, поступово й послідовно переходячи від розв'язання одного завдання до іншого, аж до досягнення очікуваного результату – створення особистісно й соціально значущого виробу з вишивкою та його оцінювання й презентації.

Проектування як перша фаза проекту, як процес виявлення проблем, вибору об'єкта праці, створення образу й конструкції майбутнього художньо-

матеріального виробу та визначення способів його виготовлення має таку структуру (схема 2.2.2.):

Схема 2.2.2. Стадії проектування та її результати

I стадія проектування – «Підготовчо-аналітична». Метою та кінцевим результатом підготовчо-аналітичної стадії проектування є розв'язання низки інформаційно-дослідницьких завдань для адекватного вибору об'єкта праці, опрацювання інформації про нього, розроблення критеріїв, яким має відповідати майбутній виріб, оформлення проектної документації, а також оволодіння учнями відповідними компетентностями.

Для отримання очікуваних результатів необхідно поетапно оволодіти відповідними компетентностями (табл. 2.2.1.).

Таблиця 2.2.1

Етапи підготовчо-аналітичної стадії проектування

№ з/п	Етапи	Компетенції	Результат
1.1	<i>Дослідження проблем</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> спільний пошук інформації для вивчення проблем; дослідження та аналіз наявних потреб у виготовленні виробів з вишивкою (міні-маркетингові дослідження); розробка запитань для анкети або усного опитування проведення міні-маркетингових досліджень. <i>Соціально-комунікативні:</i>	Визначені учнями (з підтримкою вчителя): проблема, над якою працюватимуть; тип проекту, в якому братимуть участь (індивідуальний, парний, груповий, колективний);

		проведення та обговорення результатів міні-маркетингового дослідження; вироблення ідей щодо участі кожного учня в процесі створення проектів; ведення діалогу; дотримання правил обговорення проблем; знаходження компромісів формулювання запитань для опитувальника. <i>Ціннісно-сміслові:</i> продукування ідей; узгодження інтересів: власних та оточуючих; усвідомлення власних мотивів; оцінювання можливостей; здійснення цілепокладання	цілепокладання
1.2	<i>Обґрунтування виявленої проблеми, формулювання теми й мети проекту</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> аналіз та обґрунтування виявленої проблеми; опис актуальності проблеми; формулювання теми й мети проекту. <i>Соціально-комунікативні:</i> відображення задуму у формулюванні теми й мети проекту; аргументоване пояснення своїх задумів; прогноз наслідків своєї діяльності; прийняття відповідальних рішень. <i>Ціннісно-сміслові:</i> прояв доброчинності; осмислення мети навчальної діяльності (учіння); зіставлення власного досвіду з поставленими завданнями; усвідомлення труднощів та бажання їх подолання	Обґрунтована проблема; визначений об'єкт праці, тема і мета проекту
1.3	<i>Пошук й опрацювання різних джерел інформації про об'єкт проектування</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> дослідження традицій створення виробів з вишивкою; аналіз інформації про власний об'єкт проектування; дизайн-аналіз взірців української народної вишивки; поповнення Банку ідей. <i>Соціально-комунікативні:</i> обмін зібраною інформацією для виконання проекту; відображення зібраної інформації в обраній формі. <i>Ціннісно-сміслові:</i> формулювання ставлення до мистецтва вишивки;	поповнена База даних опрацьованою інформацією; оформлені матеріали дослідження

		аргументоване прийняття рішень стосовно опрацьованої інформації	
1.4	<i>Розробка критеріїв, яким має відповідати майбутній виріб</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> дизайн-аналіз зразків-аналогів – подібних виробів обраному; вироблення критеріїв, яким має відповідати майбутній виріб; розроблення проектного документу – «дизайн-специфікації». <i>Соціально-комунікативні:</i> формулювання критеріїв, яким має відповідати майбутній виріб; обговорення розроблених критеріїв з іншими. <i>Ціннісно-сміслові:</i> самооцінювання результатів підготовчо-аналітичної стадії проектування; формулювання ставлення до власного об'єкта праці	«дизайн-специфікація»

1.1. Дослідження проблем

Підготовчо-аналітична стадія проектування починається з етапу дослідження проблем. Виявлена проблема дає змогу учням вибрати посильний для них об'єкт праці – корисний виріб, створення якого задовольнить власні потреби або потреби іншої людини, групи людей, соціокультурного середовища. Потреби опредметнюються в мотивах, які є рушійною силою діяльності.

У процесі спільного пошуку виробляються ідеї щодо організації роботи кожного учня в проектно-технологічній діяльності. Під час діалогу, дискусій з однолітками учні вчаться критично мислити, об'єктивовано оцінювати різні життєві ситуації, себе як особистості, продукувати ідеї, дослухатися до думок інших, відстоювати власну позицію, виявляти особливості якостей своєї особистості тощо.

Оскільки створення нових виробів обумовлено потребами людини, то виникає необхідність у дослідженні й узгодженні цих потреб – власних і соціальних. Учні намагаються зрозуміти, які саме потреби й бажання вони задовольнятимуть створеними ними виробами з вишивкою. Таким чином, вони вчаться уважно спостерігати, виявляти та оцінювати навколишні проблеми,

переживають почуття милосердя, прагнення творити добро, допомагати іншим конкретними діями, зокрема власноруч створеними виробами.

Учні повинні з'ясувати, що саме не задовольняє їх та оточуючих у навколишньому середовищі. Для цього необхідно дати відповідь на «ланцюжок запитань», які спонукають до критичного мислення:

✓ Які проблемні ситуації існують у соціокультурному середовищі: мікрорайоні, школі, своїй родині?

✓ Які проблеми можна розв'язати, створеними виробами з вишивкою?

✓ Який освітній досвід я маю для розв'язання наявних проблем?

✓ Який виріб з вишивкою я хочу виготовити? Для кого? Для чого?

✓ Які потреби задовольнить майбутній виріб (вироби) з вишивкою?

✓ Хто зацікавлений у популяризації вишивального мистецтва?

✓ Які можливості (ресурси: фінансові, матеріальні, часові) освітнього простору наявні для розв'язання виявленої проблеми?

✓ Який досвід я набуду в процесі розв'язання виявленої проблеми?..

Для виявлення реальних практичних проблем навколишнього середовища вчитель пропонує учням дослідити потреби у виробах з вишивкою в різних сферах буття, вивчити та проаналізувати різні ситуації, можливості. Доречним тут є застосування *карти обдумування* (схема 2.2.1).

Схема 2.2.3. Карта обдумування

Для адекватного прийняття рішень необхідно провести *міні-маркетингові дослідження* – пошук, збирання, опрацювання й аналіз інформації для виявлення потреб і бажань потенційних користувачів у певних виробках. На основі отриманих даних та їх аналізу приймаються відповідальні рішення під час створення виробу з вишивкою.

Ефективними для міні-маркетингових досліджень є методи *анкетування* або *інтерв'ювання*. Ці методи є інструментами для проведення опитування. Запитань для міні-маркетингових досліджень має бути не більше 10.

Опитуваний має дати відповіді на запитання, які сформульовані в бланку анкети або під час розмови з дослідником (інтерв'ювання). Проведення міні-маркетингового дослідження вимагає від дослідника мистецтва ставити запитання. Запитання повинні бути однозначними, стислими, коректними.

Усі запитання для опитування потенційних споживачів майбутнього виробу поділяють на закриті, напівзакриті та відкриті. Закриті запитання містять можливі варіанти відповідей, з яких опитуваний вибирає лише одну. Наприклад:
Які орнаментальні мотиви на традиційних українських вишиванках вам найбільше до вподоби:

- а) рослинні;*
- б) зооморфні;*
- в) геометричні;*
- г) антропоморфні.*

Напівзакриті запитання мають можливі варіанти відповідей, а також дають змогу опитуваному висловити свій варіант відповіді. Наприклад:
Які орнаментальні мотиви на традиційних українських вишиванках вам найбільше до вподоби:

- а) рослинні;*
- б) зооморфні;*
- в) геометричні;*
- г) антропоморфні;*
- д) ваш варіант відповіді _____.*

Відкриті запитання передбачають лише відповідь на власний розсуд респондента. Наприклад:

Які орнаментальні мотиви на традиційних українських вишиванках вам найбільше до вподоби?

Учні, на основі аналізу міні-маркетингового дослідження, з допомогою учителя, виокремлюють із соціокультурного середовища школи складову, яка стає частиною змісту проектно-технологічного профільного навчання технологій.

Виявлена проблема, розв'язання якої передбачає створення виробу з вишивкою, має бути до снаги учням, урахувати їхні потреби, інтереси й можливості, що сприяє формуванню мотивації самоактуалізації, а також процесам самоорганізації. Усвідомлена потреба спонукає до зацікавленого досягнення бажаного результату.

Критерії, яким повинна відповідати виявлена проблема:

- актуальність (докази важливості її розв'язання);
- відповідність можливостям, потребам та інтересам учня, який вирішуватиме виявлену проблему;
- наявність ресурсів (часових, матеріальних, інформаційних, когнітивних) для розв'язання проблеми.

Чинниками впливу на виявлення проблеми відповідно є: *актуальність, потреби, інтереси, можливості, ресурси.*

Після виявлення проблеми, вибору об'єкта праці з'ясовують низку проблем, які треба буде розв'язати для того, щоб досягти мети – створити обраний виріб. Побудова проблематики (цілепокладання, цілевизначення) передбачає:

- встановлення орієнтовної послідовності майбутніх дій;
- уточнення поетапних завдань проектно-технологічної діяльності;
- визначення масиву потрібної інформації щодо подальшої роботи;
- пошук алгоритму розв'язання проблем тощо.

Наприклад, сутність проблемної ситуації полягає в необхідності оформлення шкільного середовища. Це може бути шкільний коридор, кімната відпочинку, актова зала, танцювальна зала, їдальня тощо. У розв'язанні цієї проблеми зацікавлені учні, директор школи, вчителі й батьки. Відповідно до теми оформлення можна прийняти рішення, за якого проект кожного учня буде частиною колективного проекту. Кожен учень повинен вишити картину на певну тематику (одиничний екземпляр), ураховуючи соціокультурні вимоги шкільного середовища, власні можливості, матеріальні можливості школи та часові ресурси спеціалізації «Українська народна вишивка» на розробку й реалізацію колективного проекту.

Для успішної реалізації цього масштабного проекту треба визначити *проблематику*, здійснити *цілепокладання*:

- вирішити проблему композиційного поєднання ряду картин для конкретного середовища;
- вивчити відповідні традиції, визначити тематику мотивів оздоблення;
- гармонійно поєднати форми, кольори, розміри;
- вибрати доцільні техніки вишивання;
- врахувати матеріальні ресурси виконання проекту, освітній досвід і потенційні можливості кожного учня;
- дібрати відповідні матеріали й інструменти;
- здійснити попередні економічні розрахунки;
- визначити технологічну послідовність виготовлення виробу тощо.

Завдяки цілепокладанню учні формують мотивацію навчальної діяльності, уявлення про власну поетапну проектно-технологічну діяльність, шляхи досягнення потрібних результатів.

Для учнів стає надзвичайно важливим зробити особистий посильний внесок в оформлення стін своєї школи, адже вишиті ними картини з авторськими підписами тривалий час прикрашатимуть школу й зберігатимуть добру пам'ять про них. Таке бажання учнів має неабиякий вплив на мотивацію

самоактуалізації, самовираження, самоорганізацію та якість результатів навчальної діяльності.

1.2. Обґрунтування проблеми, формулювання теми й мети проекту

Наступним кроком проектування є обґрунтування виявленої проблеми, формулювання теми й мети проекту.

В *обґрунтуванні проблеми* треба коротко відобразити:

- актуальність, навести докази щодо важливості її розв’язання;
- пояснити, чому саме цей об’єкт праці вибраний для проектування і виготовлення;
- вказати, які потреби в результаті його створення будуть задоволені.

Важливо визначити цінності майбутнього виробу в контексті навколишнього середовища, який ефект очікується в результаті його створення.

Зрозуміле обґрунтування проблеми дає змогу учневі вдуматися, чітко осмислити, чому саме поставлену проблему необхідно розв’язати, а також спрямувати свої інтелектуальні, емоційні та вольові зусилля на її вирішення.

Тема проекту має бути лаконічною, конкретною і простою. Вона може мати такі складові:

1. Назву виробу (об’єкта праці);
2. Функціональне призначення (які потреби будуть задоволені);
3. Хто буде ним користуватися.

Наведемо приклади формулювання теми проекту: «Вишитий рушник для весілля моєї сестри», «Вишита сорочка з традиційною вишивкою для святкових подій».

Учні, які мають достатній досвід і відповідні вміння в дослідженні сфери потреб, самостійно формулюють проблему для індивідуальної проектно-технологічної діяльності щодо проектування й виготовлення об’єкта праці. Проте, не кожен учень може адекватно вибрати посильний об’єкт з різних причин. Такою причиною може бути нестача освітнього досвіду щодо того, де можна реалізувати свої потенційні можливості, або неадекватна оцінка власних

можливостей і потреб. У такому разі учневі потрібна допомога вчителя, який, враховуючи індивідуальні можливості й потреби учня, пропонує йому відповідні за складністю об'єкти праці з Банку ідей (теми можливих проектів). Враховуючи індивідуальні можливості учнів, ступінь складності навчального проекту, вчитель може запропонувати їм роботу в парах або групах.

Важливим етапом проектування є формулювання *мети проекту*. Для цього необхідно визначити, що конкретно потрібно зробити для вирішення виявленої проблеми. Мета проекту – це образ бажаного кінцевого результату проектно-технологічної діяльності.

Формулюючи мету, учень намагається зрозуміти, чого він прагне досягти. Можливих напрямів виникає багато, вибрати потрібно один – доцільний, оптимальний. Адже завжди є обмеження тих чи інших ресурсів.

Мета повинна бути актуальною, реальною щодо досягнення, конкретною, такою, що вимірюється за часовою ознакою. Наприклад: *вишити весільний рушник, оздоблений традиційними вишивальними швами й візерунком, червоними і чорними нитками*. Всі наступні стадії й етапи проектування будуть визначати як саме це зробити.

Усвідомлене визначення узгодженої, особистісно й соціально значущої мети безпосередньо кожним учнем зумовлює характер їхньої діяльності як продуктивної, творчої, зрозумілої. Цей процес породжує механізми творчого проектно-технологічного навчання: самоактуалізацію → самореалізацію → самовизначення, а отже механізми набуття предметної проектно-технологічної компетентності.

1.3. Пошук й опрацювання джерел інформації про об'єкт проектування

Для успішного проектування художньо-матеріального виробу з вишивкою необхідно дослідити різні джерела інформації про традиції виготовлення та оздоблення виробів вишивкою, здійснити аналіз інформації про об'єкт проектування.

У результаті пошуку та опрацювання відомостей про різні аспекти традиційного й сучасного вишивального мистецтва учні поповнюють базу даних про вікове мистецтво вишивки, інформаційні ресурси якої окреслюють змістовий простір проектно-технологічної діяльності. Систематизуючи й упорядковуючи досліджувану інформацію про подібні обраному виробу з вишивкою вироби, учні оформляють відповідні матеріали за обраною темою. Такими темами можуть бути:

- ✓ «Вишивка як вид декоративно-прикладного мистецтва»;
- ✓ «Історія української вишивки та сучасні тенденції її розвитку»;
- ✓ «Техніки виконання традиційних вишивальних швів»;
- ✓ «Традиційні орнаменти у вишивці»;
- ✓ «Світ сучасного вишивального мистецтва»;
- ✓ «Матеріали, інструменти та пристосування для вишивання» тощо.

Учитель організовує й корегує діяльність учнів, ураховує їхні бажання й можливості, співпрацює з ними. Спочатку учні разом з учителем визначають джерела інформації (альбоми, довідники, енциклопедії, журнали, підручники, репродукції картин, фотографії, матеріали Інтернету, поради вчителя, ровесників, фахівців, народних умільців тощо), засоби пошуку інформації та способи її використання. Потім зібрану інформацію систематизують і відповідно оформляють для бази даних.

Оформлена інформація може бути в електронній або паперовій формах. Можна зробити альбом, виставку, плакати, презентацію, фоно- й відео- записи, створити веб-сайт, тематичний куточок у класі, бібліотеці, місцевому музеї тощо. Можна також оформити колективну «дизайн-папку», яка б містила дизайн-листи, оформлені кожним учнем за певними розділами.

Кожна сторінка, розділ або стенд, залежно від обраного виду оформлення, можуть мати таку інформацію:

- ✓ історичні відомості про мистецтво вишивки;
- ✓ словник термінів мистецтва вишивки;
- ✓ сфери застосування виробів з вишивкою;

- ✓ види виробів з вишивкою;
- ✓ приклади побудови композиції вишивки;
- ✓ колористика орнаментів;
- ✓ види технік вишивання;
- ✓ технологічні процеси виготовлення вишивки;
- ✓ вимоги професії вишивальника до особистості працівника;
- ✓ сфери використання вишивки в інших професіях тощо.

Відбір потрібного матеріалу, його систематизація розширює інформаційний простір для поглибленого розуміння проблеми, пошуку шляхів її вирішення, а також є джерелом знань, яке використовується й трансформується кожним учнем у власній проектно-технологічній діяльності.

1.4. Розробка критеріїв, яким має відповідати виріб

Як показують дослідження, досить складним для вчителів і учнів є етап розробки критеріїв, яким повинен відповідати майбутній виріб. Питання визначення критеріїв стає зрозумілим, якщо розглядати критерії як ознаки, за якими оцінюються певні явища. Від критеріїв вимагається якомога більша схожість з цілями, відповідність цілям. Проте цілі просто називаються, а критерії повинні бути відображені в шкалах виміру.

Документ детального переліку критеріїв, яким повинен відповідати виріб, має назву *дизайн-специфікація*. Розробка дизайн-специфікації передбачає врахування таких ознак виробу: призначення, форма, особливості розташування композиції вишивки, мотиви композиції вишивки, кольорова гама, зручність у використанні й догляді, особливості конструкційних матеріалів, способи виготовлення, вартість виготовлення, наслідки для навколишнього середовища, соціальна користь тощо.

Усі рішення, які будуть прийматися під час подальшого проектування виробу, передбачають знаходження компромісу між зазначеними елементами.

Дизайн-специфікація охоплює також вимоги до якості створення виробу:

- функціональність (відповідність призначенню);

- ергономічність (зручність у використанні);
- естетичність (краса й привабливість);
- економічність (мінімальні затрати);
- технологічність (якість виконаних операцій).

Створення дизайн-специфікації передбачає врахування відповідей на такі запитання:

- ✓ Який очікуваний результат задуманого проекту?
- ✓ Для кого він призначений?
- ✓ Це має бути одиничний екземпляр, чи об'єкт, призначений для серійного виробництва?
- ✓ Які функції він повинен виконувати?
- ✓ Які вимоги треба врахувати під час виготовлення цього виробу?
- ✓ Що потрібно для якісного виготовлення виробу?..

Формулювання критеріїв можуть бути «закритими» або «відкритими». Наприклад, «картину потрібно вишити на тканині «Аїда» блакитного кольору», або, відповідно, «картину потрібно виготовити на щільній тканині пастельних кольорів».

Ефективним методом організації і здійснення проектно-технологічної діяльності є **дизайн-аналіз** – дослідження різноманітних виробів-аналогів з метою вивчення їх властивостей та ознак для можливого використання у проектуванні власного виробу. Через вивчення зразків мистецтва вишивки, учні входять у культурний простір власного народу, що забезпечує мотивацію самоактуалізації та зумовлює динаміку подальшого освітнього руху. Метод дизайн-аналізу за потреби використовують на різних етапах проектно-технологічної діяльності.

Наприклад, для здійснення дизайн-аналізу вчитель пропонує познайомитися з культурними аналогами, подібними тому об'єкту, який проектується і виготовляється учнями. Досліджується їх форма, матеріали, композиція оздоблення, кольорова гама, зручність у користуванні, особливості конструкції, послідовність операцій його виготовлення тощо. Це потрібно для

того, щоб кожен учень міг виокремити відповідні критерії і більш коректно, кваліфіковано сформулювати критерії, яким повинен відповідати власний об'єкт праці, який він проектує і буде виготовляти.

Порівнюючи ознаки виробів-аналогів та власного виробу, учень має змогу уточнити, видозмінити або трансформувати свої початкові рішення. Навчальна діяльність продовжується в одному з таких напрямів: учень стверджується в «істинності, благах і красі» власного освітнього продукту, корегує та доповнює його за потреби або учень модифікує власний освітній продукт, вимоги до нього.

II стадія проектування – «Художнє моделювання».

Процес художнього моделювання (висунення гіпотез) спрямований, з одного боку, на створення образу майбутнього об'єкта праці – художньо-матеріального виробу з вишивкою, а з іншого – на вивільнення природної творчої уяви кожного учня на основі особистісного освітнього досвіду і моделі знань.

Метою і кінцевим результатом художнього моделювання є розроблений ескіз моделі виробу з вишивкою (табл. 2.2.2).

Таблиця 2.2.2

Етапи художнього моделювання

№ з/п	Етапи	Компетенції	Результат
2.1	<i>Моделювання образу майбутнього виробу</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> продукування ідей; застосування різних засобів і джерел інформації; використання творчих методів проектування. <i>Соціально-комунікативні:</i> відображення ідей на папері; обговорення ідей з іншими. <i>Ціннісно-сміслові:</i> самовираження в процесі творчості; аналіз власних ідей	Ескізи кількох варіантів моделі майбутнього виробу
2.2	<i>Побудова композиції вишивки для оздоблення виробу</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> визначення розміру та місця розташування композиції вишивки на виробі; розробка композиції вишивки в кольорі. <i>Соціально-комунікативні:</i> вивчення символів української вишивки; використання в побудові композиції символів української народної вишивки. <i>Ціннісно-сміслові:</i>	Ескіз або малюнок композиції оздоблення виробу в кольорі

		усвідомлення глибинного значення символіки народної вишивки	
2.3	<i>Вибір оптимального варіанту моделі серед кількох наявних</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> аналіз зауважень і пропозицій експертів; прийняття відповідальних рішень; розробка ескізу остаточного варіанту моделі виробу з вишивкою; аналіз місця розташування на виробі композиції вишивки. <i>Соціально-комунікативні:</i> обговорення зауважень і побажань експертів; відображення відповідних правок в ескізі. <i>Ціннісно-сміслові:</i> аналіз пропозицій експертів; аргументоване відстоювання своїх позицій	Ескіз або малюнок моделі майбутнього виробу з вишивкою

2.1. Моделювання образу майбутнього виробу

У процесі побудови моделі максимально залучаються розум, відчуття (емоції), інтуїція, психомоторика учня (за Володимиром Соловйовим – рацію, емоцію, інтуїцію, акцію), що є основою формування цілісного знання.

Чинниками успішного моделювання є:

- творчий потенціал суб'єкта моделювання (максимальний прояв індивідуальних здібностей конкретного учня);
- урахування побажань користувачів майбутнього виробу з вишивкою (безпосередня або опосередкована);
- встановлення відповідності моделі майбутнього виробу виробленим критеріям;
- оцінка експертів.

Для продукування ідей і створення моделі використовують такі *засоби*:

1. Ідеальні: наявний освітній досвід, образна уява, індивідуальні здібності, творчі методи проектування тощо.
2. Матеріальні: папір, олівець, комп'ютер, зображення (технічні й художні малюнки, робочі ескізи, схеми, комп'ютерні роздруківки) тощо.

Зображення в проектуванні – це своєрідна мова, що пристосована для передачі проектних ідей, засіб комунікації з іншими.

Відображення ідей – творчий процес розвитку уяви, художнього смаку, візуального й проектного мислення, «оволодіння такими вміннями послаблює гальмування думки. Коли проектувальник малює, то відбувається відсіювання й сортування інформації, яка призводить до проектних ідей. Як тільки образ з’являється у формі зображення або моделі, він стає частиною інформації, яка потрібна для продукування наступних ідей» [Сидоренко В.Ф. Генезис проектной культуры / В.Ф. Сидоренко // Вопросы философии. – 1984 – № 10. – С. 87-89.]. Тобто, вміння виразити народжену ідею через зображення є суттєвою умовою реалізації свободи творчості.

Процес відображення ідей на папері повинен бути безперервним. Це допомагає вивільненню народженої ідеї, утворюючи простір для народження інших. Важливішими в цьому процесі є не якість або акуратність зображення, а швидкий темп відображення ідей, безперервний хід мислення, творче формотворення. Відображені ідеї на папері можуть бути навіть недомальованими. Важливо їх відобразити якомога більше. Потрібно створити кілька варіантів моделей.

Учень може синтезувати нову ідею через:

- застосування творчих методів проектування (фантазування, комбінаторики, фокальних об’єктів, застосування біоформ тощо);
- компонування й доповнення кращих характеристик кількох власних ідей;
- аналіз виробів-аналогів.

Учням не обов’язково бути гарними художниками, вони можуть зробити прості 2-х вимірні зображення та записати відповідні коментарі, щоб зрозуміліше виразити свої ідеї. Ті учні, які мають навички 3-х вимірного зображення, не потребують додаткового опису своїх ідей. Для подальшої роботи важливо охопити поглядом усі розроблені ідеї одночасно.

2.2. Побудова композиції вишивки для оздоблення обраного виробу

Учні через ескіз, малюнок або комп'ютерну графіку відображають зовнішній вигляд об'єкта праці, визначають місце розташування композиції вишивки на виробі.

При цьому враховують те, що композиція вишивки, її розташування на виробі повинні відповідати:

- призначенню і формі виробу;
- кольоровій гамі;
- якості конструктивних матеріалів, з якого буде виготовлений виріб;
- особливостям технік вишивання, які будуть використовуватися.

Процес створення композиції вишивки опирається на знання багатовікових традицій вишивального мистецтва, досвід визначних майстрів, світовідчуття та освітній досвід суб'єктів проектної діяльності – учнів.

Композицію вишивки, візерунок для вишивання учні відображають у графічному зображенні, зручному у використанні під час вишивання виробу.

2.3. Вибір оптимального варіанту моделі серед кількох наявних

Вирішальним у процесі моделювання є готовність і здатність приймати рішення, робити відповідальний вибір оптимальної моделі серед напрацьованих варіантів, моделі, за якою виготовлятиметься власний виріб з вишивкою.

Щоб вибір був правильним, його необхідно обґрунтувати в графічній, усній або письмовій формах. Вибір є процесом суб'єктивним, тому той, хто приймає рішення в межах навчального проекту (індивідуального чи в групі), повинен усвідомлювати, що він несе за нього відповідальність.

Уникненню помилок під час вибору оптимального варіанту моделі допомагають методи експертизи – експертної оцінки, критичної самооцінки, порівняння з взірцями традиційних і сучасних виробів з вишивкою тощо. Тому важливим у процесі вибору є вивчення і доцільне врахування думки інших людей – фахівців, споживачів, експертів, аргументоване відстоювання власних ідей.

Вибрану ідею розвивають в *ескізі моделі виробу* (художньому і робочому) – пласкому зображенні моделі виробу, виконаному від руки, без застосування

креслярських інструментів із приблизним дотриманням пропорцій частин його конструкцій.

Художній ескіз виконують кольоровими олівцями, акварельними фарбами, гуашшю, тушшю, фломастерами тощо. На ньому відображають: форму виробу, силуетні лінії; особливості матеріалів; композицію і вид оздоблення; колірні рішення тощо.

Потім розробляють робочий ескіз, на якому відображають технічні особливості моделі, конструкційні лінії, за потреби роблять короткі письмові пояснення. В ескізах моделі виробу цінується змістовність та зрозумілість для «третього лица». Адже вони є не лише інструментом для подальшого виготовлення виробу, але й об'єктом оцінювання.

Створена модель майбутнього виробу з вишивкою є засобом організації подальших практичних дій, способом прогнозування і контролювання подальшої проектно-технологічної діяльності.

Модель виробу має відповідати таким вимогам:

- реалістичність виготовлення;
- відповідність визначеним критеріям у дизайн-специфікації;
- змістовність та зрозумілість для «третього лица».

Отже, модель використовується в подальшій діяльності як робочий інструмент, який повинен бути зрозумілим виконавцю та іншим. Також вона повинна бути адекватною, тобто за її допомогою можна реально досягти поставленої мети відповідно до визначених критеріїв.

ІІІ стадія проектування – «Технічне конструювання». Для якісного виготовлення змодельованого виробу з вишивкою необхідно послідовно реалізувати етапи технічного конструювання (табл. 2.2.3).

Таблиця 2.2.3

Етапи технічного конструювання

№ з/п	Етапи	Компетенції	Результат
-------	-------	-------------	-----------

3.1	<i>Дослідження умов реалізації проекту</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> розробка плану дій; визначення матеріальних і часових ресурсів. <i>Соціально-комунікативні:</i> визначення механізму взаємодії учасників проекту; обговорення розроблених планів з іншими; корегування планів з врахуванням доцільних порад інших. <i>Ціннісно-сміслові:</i> усвідомлена цілеспрямованість на виконання спланованих дій; прийняття відповідальності за власні дії	План дій
3.2	<i>Креслення деталей виробу, виготовлення викрійок</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> визначення розмірних характеристик майбутнього виробу; креслення деталей виробу; виготовлення викрійок. <i>Соціально-комунікативні:</i> виконання кресленика відповідно до вимог; оформлення проектної документації. <i>Ціннісно-сміслові:</i> доцільна організація власної діяльності; акуратність і точність у виконанні роботи; усвідомлення креслення як специфічної мови	Кресленик деталей виробу, викрійки
3.3	<i>Добір матеріалів, інструментів і пристосувань. Розрахунок матеріалів</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> Добір матеріалів, інструментів і пристосувань; розрахунок матеріалів. <i>Соціально-комунікативні:</i> обговорення прийнятих рішень з однокласниками, експертами. <i>Ціннісно-сміслові:</i> прояв естетичних смаків; ощадливість у розрахунках; критичне осмислення прийнятих рішень	Дібрані матеріали, інструменти, пристосування

Під час конструювання виробу планується, які конкретні дії потрібно зробити для реалізації задуму. Виявлення завдань реалізації проекту передбачає такі механізми їх упорядкування:

- механізм урахування матеріального та часового ресурсу проекту;
- механізм взаємодії учасників проекту;
- механізм контролю за якістю виконання проекту.

Будь-який проект можливо реалізувати за наявності певних умов, ресурсних можливостей. Дослідження умов потребує визначення того, які

конкретні умови існують для вирішення кожного конкретного завдання, а які потрібно створити.

Важливим етапом стадії конструювання є розробка детального плану дій щодо реалізації моделі в певних умовах із визначеними строками. Він показує точну послідовність робіт.

На цьому етапі приймаються остаточні рішення щодо виготовлення виробу, які відображаються в плані дій. Такий план забезпечує ефективний контроль за реалізацією навчального проекту. Він дає змогу уникнути багатьох помилок, максимально використати наявні можливості, чітко бачити, на якому етапі знаходиться процес реалізації конкретного проекту, оцінити його стан та визначити кількість часу, засобів й обсяг роботи.

Для реалізації плану дій необхідно інтегрувати такі знання: властивості конструкційних матеріалів, мову інформатики, математики, креслення, дизайну, етнографії, кольорознавства тощо. Йдеться про знання, які дають можливість сформувати цілісне уявлення про конкретні можливості досягнення поставленої мети.

IV стадія проектування – «Технологічна підготовка».

Завершальною стадією фази проектування є *стадія технологічної підготовки* до виготовлення спроектованого виробу, яка містить 3 етапи (табл. 2.2.4).

Таблиця 2.2.4

Етапи технологічної підготовки

№ з/п	Етапи	Компетенції	Результат
1	<i>Визначення послідовності технологічних операцій виготовлення виробу</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> визначення послідовності технологічних операцій та використання інструментів і пристосувань. <i>Соціально-комунікативні:</i> обговорення технологій виготовлення подібних виробів. <i>Ціннісно-сміслові:</i> аналіз технологій виготовлення подібних виробів;	Технологія виготовлення виробу

		оцінювання власних можливостей у виконанні технологічних операцій	
2	<i>Розробка технологічної документації</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> розроблення технологічної документації. <i>Соціально-комунікативні:</i> проведення експертизи розробленої технологічної документації. <i>Ціннісно-сміслові:</i> аналіз самостійнот розробленої технологічної картки	Технологічна картка
3	<i>Повторення правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог</i>	<i>Операційно-діяльнісні:</i> підготовка інструментів і пристосувань для роботи; безпечне використання і зберігання інструментів та пристосувань. <i>Соціально-комунікативні:</i> консультування однокласників з питань безпеки праці. <i>Ціннісно-сміслові:</i> усвідомлене дотримання правил безпечної праці	Безпечне використання і зберігання інструментів та матеріалів

При цьому важливим виявляється чітке розуміння того, як практично реалізувати спроектований виріб, зафіксувати поетапність технологічних операцій його виготовлення, застосувати доцільні способи і засоби перетворення матеріалів у виріб.

На цій стадії обирається зручний спосіб перенесення розробленого візерунка на тканину, здійснюється розробка технологічної картки, в якій відображається послідовність виготовлення виробу, інструменти, необхідні для виконання технологічних операцій тощо.

Друга фаза проекту – **технологія виготовлення виробу з вишивкою** – забезпечує практичну реалізацію навчального проекту (схема 2.2.4).

Схема 2.2.4. Стадії технології виготовлення та її результати

Поетапне планування та послідовна реалізація технології виготовлення повинні гарантувати досягнення бажаних результатів кожним учнем.

Технологія в контексті проектно-технологічної діяльності є формою організації практичної предметно-перетворювальної діяльності за наперед визначеним порядком.

Технологія розглядається нами не тільки як інструмент досягнення очікуваних результатів, як сукупність знань про способи й засоби обробки матеріалів, але й як спосіб критичного й усвідомленого мислення, прагнення особистості компетентно розв'язувати практичні проблеми. Вона реалізовується за допомогою системи форм, засобів, способів, дій-операцій, комунікацій, що гарантують реалізацію конкретного задуму кожного учня, в основі якого лежить його індивідуальна система цінностей.

Застосування технології виготовлення виробу визначається конкретним змістом навчального проекту. В нашому випадку – це технологія виготовлення виробу оздобленого вишивкою, яка за історію свого розвитку накопичила багаті традиції, скарбницю технічних знань.

У процесі реалізації власного задуму учні через свої руки розвивають розум, волю, емоційні почуття, активно оволодівають унікальним явищем

українського народу – мистецтвом вишивки та основним її знаряддям праці – голкою.

Під час реалізації технології виготовлення виробу з вишивкою кожен учень організовує власну діяльність відповідно до прийнятих ним рішень: підготовляє тканину; розкроює деталі виробу; переносить візерунок вишивки на тканину; виконує в певній послідовності оздоблювальні шви; здійснює обробку й монтаж деталей виробу; дотримується правил догляду за вишитими виробами; контролює й оцінює технологічні процеси реалізації проекту; усуває виявлені дефекти.

Реалізуючи технологію, учні стають творцями, вносять свій вклад у мистецтво вишивки у формі виготовленого художньо-матеріального виробу, оздобленого вишивкою.

Важливою для розвитку діяльнісних й особистісних здібностей кожного учня, формування його предметної компетентності є третя фаза проектно-технологічної діяльності – рефлексія (оцінювання), яка має відповідні етапи (схема 2.2.5).

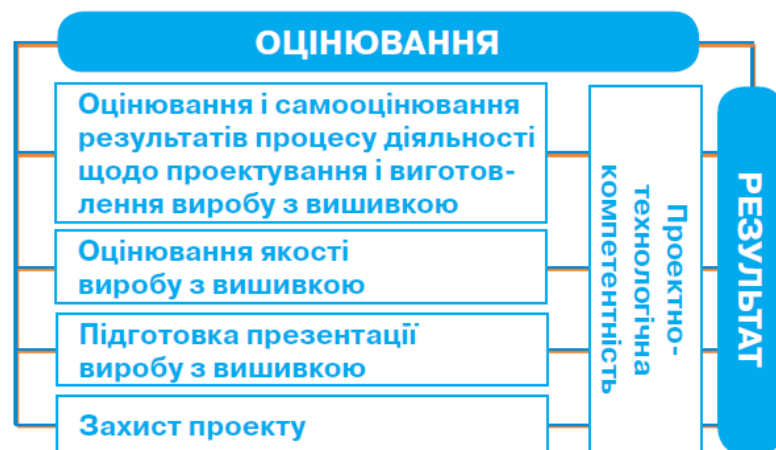

Схема 2.2.5. Стадії оцінювання та її основний результат

Рефлексія – це осмислення, постійний аналіз та оцінювання цілей, завдань, процесу та результатів проектно-технологічної діяльності, міжособистих стосунків тощо. Вона охоплює порівняння й оцінку вихідних та кінцевих станів:

1. Об'єкта власної проектно-технологічної діяльності, тобто створеного художньо-матеріального виробу.
2. Суб'єкта діяльності, тобто самого себе.

Саме рефлексія дає можливість на основі накопиченого індивідуального освітнього досвіду формувати й усвідомлювати нові якості особистості. Вона дає цілісне уявлення про результативність власної проектно-технологічної діяльності, її цінності, цілі, зміст, способи й засоби. Знання про особистісний рівень ефективності розв'язання проблем означеної діяльності допомагає критично оцінити свої природні, діяльнісні й особистісні здібності, бути суб'єктом власної активності.

Виокремлення рефлексивної фази як третьої – умовне, тому що спеціальні вправи щодо її відпрацювання є важливою складовою всього процесу проектно-технологічної діяльності учнів, які:

- аналізують власний досвід і можливості, оцінюють потреби соціокультурного середовища, осмислюють власні потреби, на основі чого формується мотивація самоактуалізації;
- визначають смисл виготовлення вибраних об'єктів праці – виробів з вишивкою;
- аналізують вироби-аналоги та свій об'єкт праці для написання дизайн-специфікації;
- критично оцінюють варіанти розроблених моделей для прийняття виваженого рішення;
- оцінюють ефективність процесу власної проектно-технологічної діяльності та набутого досвіду;
- оцінюють якість виготовленого художньо-матеріального виробу оздобленого вишивкою;
- оцінюють вироби виготовлені однокласниками;
- визначають особистий рівень сформованості проектно-технологічної компетентності;
- оцінюють вимоги професії вишивальника;
- оцінюють адекватність професійних намірів тощо.

Для реалізації рефлексивної фази, яка здійснюється безпосередньо після проектування і виготовлення виробу, учням потрібно здійснити такі дії:

1. Функціональне, технологічне, економічне, екологічне, ергономічне, естетичне оцінювання створеного виробу.

2. Оформлення робочих матеріалів. Аналіз змістового наповнення проектно-технологічної документації – вмісту особистого портфоліо. Складання списку використаних джерел під час проектування і виготовлення виробу.

3. Оцінювання виробу та індивідуального рівня сформованої проектно-технологічної компетентності.

4. Оцінювання й самооцінювання результатів проектно-технологічної діяльності, професійних намірів вчителем, іншими експертами.

5. Відображення експертної оцінки й самооцінки в оцінному бланку.

6. Формулювання висновків за підсумками роботи.

7. Розробка рекламного проспекту.

8. Презентація і захист проекту.

Здійснити адекватну самооцінку виготовленого виробу, власного рівня сформованості проектно-технологічної компетентності, адекватність власних професійних намірів дають змогу відповіді на такі запитання:

- ✓ Які основні результати проектно-технологічної діяльності?
- ✓ Чиїх інтересів стосуються результати проекту?
- ✓ Чи досягнута мета проекту? Якщо ні, то чому?
- ✓ Яке значення має створений виріб для мене, оточуючих та навколишнього середовища?

- ✓ Чи достатньо було вироблено ідей для створення виробу?
- ✓ Чи відповідає готовий виріб розробленим критеріям (вимогам)?
- ✓ На скільки якісно виготовлений виріб?
- ✓ Які недоліки допущені? Що могло бути зроблено краще?
- ✓ Який етап був найцікавішим? А який – найрезультативнішим?
- ✓ Наскільки оптимально був використаний час, матеріали?
- ✓ До яких і чиїх порад дослухався?
- ✓ Які проблеми залишились не розв'язаними? Чому?
- ✓ Який досвід набуто в процесі створення виробу?

✓ До яких наслідків призвела реалізація проекту: особистісних, соціальних, культурних, економічних, екологічних?..

✓ Яких умов і знань не вистачило для більш ефективної проектно-технологічної діяльності?

✓ Які відчуття, емоції виникали в процесі проектно-технологічної діяльності?

✓ Як можна використати набутий досвід у професійному майбутньому?..

Кожен учень повинен мати можливість поділитися своїми відкриттями, думками, почуттями, результатами, транслуючи їх на розгляд однодумців. Організовані конференція, ділова гра, репортаж, художня виставка, відеозвіт – це варіанти форм презентації особистих досягнень учнів.

Проектно-технологічна документація

Важливе значення в проектно-технологічному навчанні надається проектній документації. Результати проектно-технологічної діяльності на кожному етапі матеріалізуються, тобто фіксуються у формі описів, технічних завдань, ескізів, схем, комп'ютерних роздруківок, технологічних карт, планів, реальних виробів тощо. Доцільним оформленням результатів є ***дизайн-листи***. Вони зручні для запису тлумачення нових понять, власних думок, ідей, прийнятих рішень, зроблених висновків.

У дизайн-листах учні відображають основні результати проектно-технологічної діяльності:

- обґрунтування проблеми й мети діяльності;
- розроблені опитувальники;
- аналіз підсумків опитування (маркетингових досліджень);
- оформлені матеріали з різних джерел інформації (опис інформації, малюнки, схеми, комп'ютерні роздруківки з коментарями учнів);
- записи спостережень, висновків;

- технічне завдання (карта) на розробку проекту, в якому відображаються цілі й критерії (дизайн-специфікація);
- розроблені ескізи моделей виробу, схеми візерунків для вишивання;
- кресленики виробу;
- розрахунки собівартості виготовлення виробу;
- інструкційні або технологічні картки;
- список використаної літератури;
- зображення (фотографії) готового виробу;
- рекламний проспект;
- презентація створеного виробу;
- сформульовані висновки, подальші плани тощо.

Оформлення дизайн-листів дає змогу учням систематизувати думки та об'єктивовано оцінити результати власної діяльності. Вони накопичуються й зберігаються в *особистому портфоліо*. Зібрані матеріали дають можливість, по-перше, рефлексувати учням над своїми діями, думками, осмислювати причини й наслідки прийнятих ними рішень, розвивати комунікативні здібності через відображення й опис ідей, розробку ескізів, креслеників, інструкційних карт, по-друге, відстежувати вчителю ефективність прийнятих ними конкретних рішень, як вони оволоділи базовими поняттями й способами проектно-технологічної діяльності, наскільки просунулися вперед у навчанні.

Отже, сформульовані й зафіксовані учнями цілі, змістове наповнення особистих портфоліо: дизайн-листи, розроблені плани, алгоритми, описані способи діяльності, рефлексивні судження, презентаційні матеріали є не лише освітніми продуктами, але й об'єктами оцінювання їхньої діяльності поруч зі створеними ними художньо-матеріальними виробами. Оцінювання цих об'єктів проектно-технологічної діяльності сприяє об'єктивованому виявленню індивідуального рівня сформованості предметної проектно-технологічної компетентності учнів.

З огляду на зазначене, особисте портфоліо учня є важливим результатом виконання навчальних проектів та їх якісного, адекватного оцінювання й

самооцінювання. Його оформлення спрямовує учня до рефлексії над своїми діями, рішеннями, думками на всіх етапах виконання проекту, набуття відповідної складової предметної проектно-технологічної компетентності: операційно-діяльнісної, соціально-комунікаційної, ціннісно-смислової.

Отже, зміст особистого портфоліо відображає ефективність процесу учіння та дає змогу об'єктивовано його оцінити. Зміст матеріалів портфоліо виявляє хід думок учня, рівень його логічно-образної комунікації, розуміння проблем, які виникали перед ним, і наскільки учень вдало здійснював аналіз, робив висновки, приймав рішення, який освітній досвід набув.

2.3. Орієнтовне планування занять проектно-технологічного профільного навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка»

Організація проектно-технологічного профільного навчання за спеціалізаціями передбачає планування компетентісно орієнтованих навчальних занять. Вчитель має свободу у визначенні форми планування занять, але навчальний матеріал він добирає і конструює, обов'язково враховуючи сучасні вимоги до структурування змісту технологічної освіти.

Оскільки основною метою профільного навчання технологій є формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, які формуються в проектно-технологічній діяльності, то й планування навчальних занять повинно бути структурованим за основними складовими цієї діяльності – проектування, технологія реалізації, рефлексія.

Відповідно до змісту навчальної програми «Українська народна вишивка» для реалізації потенціалу творчої діяльності, вчитель та кожен учень має свободу вибору об'єктів праці, способів діяльності, можливість розподіляти навчальний час, враховуючи індивідуальний темп навчання та учіння, що дає змогу вибудовувати індивідуальні освітні траєкторії.

Кількість навчальних годин у програмі визначені лише за розділами, на кожне окреме заняття кількість навчальних годин вчитель визначає самостійно,

враховуючи власні задуми, умови профільного навчання, інтереси, потреби й можливості учнів. 40 навчальних годин резерву часу на навчальний рік вчитель розподіляє на власний розсуд.

Структура заняття з профільного навчання технологій:

I. Вступна частина (*проектування очікуваних результатів*).

Актуалізація, мотивація, повідомлення теми, осмислення очікуваних результатів навчальної діяльності, їх цінності для життя (близько 10% навчального часу).

II. Основна частина (*технологія отримання очікуваних результатів*).

Конструювання ставлень, смислів, здобування знань, умінь, навичок, оволодіння способами проектно-технологічної діяльності (близько 75% навчального часу).

III. Підсумкова частина (*оцінювання очікуваних результатів*).

Узагальнення, рефлексія, презентація результатів навчання (близько 15% навчального часу).

Очікувані результати навчання за спеціалізацією оцінюються наприкінці кожної теми, розділу, року навчання. Кінцевим результатом є індивідуальний рівень сформованості ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей учнів.

Проектно-технологічне профільне навчання має забезпечувати організацію проектно-технологічної діяльності та досягнення чітко сформульованих очікуваних результатів, за якими можна відслідкувати рівень просування учня в оволодінні предметною проектно-технологічною компетентністю.

Теми навчальних занять визначаються відповідно до структури мистецтва вишивки, проектно-технологічної діяльності та проектно-технологічної компетентності (схема 1. 2. 2). Тема, що записується на дошці повинна бути креативною, короткою, але цікаво сформульованою. Вона повинна відразу захоплювати увагу, навіть дещо інтригувати.

Перший розділ навчальної програми «Українська народна вишивка» спрямований на здобуття базових знань та умінь з мистецтва вишивки, формування цілісного уявлення про її цінність для розвитку української

культури, реалізації потенціалу творчої діяльності вишивальника. Без оволодіння базовими знаннями, уміннями й навичками не можливо в повній мірі реалізувати творчий потенціал кожного старшокласника у виконанні проєктів – створенні якісних виробів з вишивкою.

Орієнтовне планування занять за спеціалізацією «Українська народна вишивка», 10 клас, I розділ, 54 навчальні години

(кількість навчальних годин на кожне окреме заняття визначає вчитель)

Тема 1.1

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Тема 1.1. Еволюція розвитку української народної вишивки. Центри мистецтва і художніх промислів України. <i>П. р. Розробка історичної довідки про українську народну вишивку.</i> <i>П. р. Ознайомлення із взірцями традиційної вишивки та вишивок різних народів світу</i>
Запис на дошці	Дивовижний світ вишивки
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ <i>оволодіння знаннями про історію розвитку мистецтва вишивки, художніх промислів України;</i> ✓ <i>розвиток цілісного уявлення про культуру свого народу, мистецтво вишивання;</i> ✓ <i>виховання потреби займатися рукоділлям, створювати вироби власним розумом і руками;</i> ✓ <i>формування інтересу до праці вишивальника/ці</i>
Обладнання	<i>зразки традиційних вишивок, посібники, альбоми, журнали, роздруківки з Інтернету, робочий зошит, лінійка, олівець</i>
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Вишивка – традиційний вид декоративно-ужиткового мистецтва, в якому композиційне зображення виконують на основі вишивальними нитками або іншими оздоблювальними матеріалами ручним або машинним способом. ✓ Вишивання – це процес виконання вишивки. ✓ Історія вишивки дуже давня. Проте, зважаючи на нетривкість матеріалів, важко точно встановити, де і коли вона зародилося. ✓ Вишивка поширена в культурах багатьох народів світу. ✓ Вишивка – складова художньої культури Київської Русі. ✓ З літописних джерел відомо, що мистецтво вишивки на наших землях ніколи не переривалося.	

- ✓ XVI-XIX ст. – доба розквіту українського гаптування: оздоблювали предмети християнського культу, храмів, одяг священнослужителів, одяг козацької старшини.
- ✓ В XXст. не було хат в селах України без вишитих виробів.
- ✓ Взірці традиційних вишитих виробів та вишивок різних народів світу – надбання світової культури.
- ✓ Власноруч вишиті вироби помножують любов, радість, затишок

Тема 1.2

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Тема 1.2. Сфери застосування та функції традиційної української народної вишивки. <i>П. р. Дослідження сфер застосування української традиційної вишивки.</i> <i>П. р. Дослідження видів та особливостей оздоблення вишивкою традиційних виробів</i>
Запис на дошці	Як дізнатися про таємниці народної вишивки
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ оволодіння знаннями про сфери застосування, функції й особливості народної вишивки; прийомами пошуку й обробки інформації; ✓ розвиток здатності розпізнавати й аналізувати взірці української народної вишивки; здібностей до спостережливості, зорової й дотикової чутливості; ✓ виховання потреби цінувати, зберігати й вивчати особливості народної вишивки; естетичних смаків у застосуванні вишивки; ✓ ознайомлення з професією мистецтвознавця
Обладнання	зразки виробів з вишивкою, альбоми, журнали, роздруківки з Інтернету, робочий зошит, ножиці, клей, олівці
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Українська народна вишивка – культурне надбання нашого народу. ✓ Вишивкою здавна щедро оздоблюють одяг, обрядові, побутові вироби. ✓ Вишивка традиційно має <i>декоративні, обрядові та магічні</i> функції. ✓ Традиційні форми осучаснюються, створюються нові композиції вишивки. ✓ Розширюються сфери застосування вишивки. ✓ Упродовж віків у кожному регіоні України виробилися своєрідні прийоми оздоблення виробів вишивкою. ✓ За усталеною кольоровою гамою, орнаментальними й композиційними особливостями, техніками виконання вишивки можна визначити місцевість її виготовлення.	

✓ Для дослідження вишивки, її походження використовують писемні джерела, речові пам'ятки, малюнки, картини, фотографії тощо.
✓ Народні майстри – носії автентичної народної культури

Тема 1.3

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Кольори в українській народній вишивці. <i>П. р. Дослідження української народної вишивки за кольоровою гамою.</i> <i>П. р. Графічне зображення традиційного орнаменту в кольорі</i>
Запис на дошці	Секрети колориту народної вишивки
Мета заняття	
навчальна:	✓ ознайомлення з властивостями колориту народної вишивки; оволодіння вміннями гармонійного поєднання кольорів;
розвивальна:	✓ розвиток здатності пізнавати особливості народної вишивки, відтворювати і створювати орнаменти, приймати відповідальні рішення;
виховна:	✓ виховання естетичного смаку, поваги до традиційних вишивок;
профорієнтаційна:	✓ ознайомлення з професіями в сфері кольорознавства
Обладнання	зразки орнаментів, робочий зошит, кольорові олівці
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Колорит – гармонійне поєднання кольорів і відтінків, що підпорядковані основному кольору. ✓ Один і той самий орнамент помітно змінює вигляд відповідно до дібраних кольорів тканини основи і вишивальних ниток. ✓ Усі кольори поділяються на ахроматичні і хроматичні. ✓ Ахроматичні кольори – безбарвні кольори, до яких належать білий, чорний і всі відтінки сірого. ✓ Хроматичні кольори – спектр різноманітних кольорів, які можна утворити, змішуючи три основні: червоний, жовтий і синій. ✓ Веселка – спектр семи кольорів: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий. ✓ Монохромні – однокольорові вишивки. ✓ Поліхромні – багатокольорові вишивки. ✓ Властивості кольорів: тон, насиченість, світлість. ✓ Характер поєднання кольорів: споріднені, споріднено-контрастні, контрастні. ✓ У доборі вдалого поєднання кольорів допомагають різні види «кольорових кіл»	

Тема 1.4

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Композиція вишивки. Орнамент у традиційній українській народній вишивці. <i>П. р. Дизайн-аналіз традиційних виробів з українською народною вишивкою.</i> <i>П. р. Розробка орнаменту для оздоблення виробу лічильними вишивальними швами.</i> <i>П. р. Розробка композиції вишивки для рушника (кілковий, хлібник, хрестильний, весільний, наобразник (божник) тощо)</i>
Запис на дошці	Побудова композиції вишивки: поради від народних майстрів
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ <i>ознайомлення з основами побудови композиції вишивки; оволодіння вміннями використання комп'ютерних технологій в її побудові;</i> ✓ <i>розвиток творчого мислення, просторової уяви, окоміру, комунікабельності, взаємодії з іншими;</i> ✓ <i>виховання поваги до надбань українського народу, майстрів вишивального мистецтва;</i> ✓ <i>вивчення особливості композиції вишивки через спілкування з майстрами вишивального мистецтва</i>
Обладнання	<i>зразки автентичних виробів з вишивкою, їх зображень, робочий зошит, кольорові олівці</i>
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Композиція вишивки – творче поєднання різних елементів візерунка вишивки в єдине ціле та гармонійне розташування їх на виробі. ✓ Орнамент – оздоблювальний візерунок, побудований на ритмічному повторенні окремих його елементів, мотивів. ✓ Мотив – характерна особливість зображень, зокрема в орнаменті. ✓ Рапорт орнаменту – ритмічне повторення одного елемента орнаменту за всією довжиною вишивки. ✓ Знак-символ – це зображення, яке має глибинний смисл, є оберегом та засобом спілкування. ✓ Традиційні орнаменти поділяються на основні чотири групи: геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні. ✓ Українським орнаментам властива симетричність. ✓ Поширені способи розташування вишивки на виробі: стрічковий, сітчастий, вазонний, розетковий. ✓ Різноманітність у композиції досягається поєднанням кількох вишивальних швів. ✓ Бути прекрасним – означає бути симетричним і пропорційним (Платон)	

Тема 1.5

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Види вишивальних швів в українській народній вишивці. Глухі і прозорі шви. Лічильні і вільні шви. <i>П. р. Дослідження традиційних видів вишивальних швів. Оформлення пошукових матеріалів.</i> <i>П. р. Графічне зображення вишивальних швів</i>
Запис на дошці	Як розібратися в розмаїтті українських вишивальних швів
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ ознайомлення з основними видами вишивальних швів в українській народній вишивці та їх розрізнення; ✓ розвиток умінь пошуку, опрацювання та зберігання потрібної інформації; ✓ виховання інтересу до вишивального мистецтва, розмаїтості вишивальних швів; ✓ ознайомлення з професією вишивальника/ці ручної вишивки
Обладнання	зразки різних видів вишивальних швів, їх зображень, робочий зошит, олівці
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ За способом виконання всі вишивальні шви поділяють на <i>глухі і прозорі</i>. ✓ Глухі вишивальні шви поділяють на поверхнево-нашивні лічильні та поверхнево-нашивні вільні. ✓ Лічильні шви виконують на основі лічби вишивальних стібків, вільні – за вільним контуром. ✓ «Глуха» вишивка виконується на суцільній поверхні тканини, не висмикуючи чи не вирізуючи її ниток. ✓ Прозора (наскрізна) вишивка виконується на основі прорідження або прорізання тканини. ✓ До прозорих (наскрізних) швів належать прозоро-лічильні, прорізні вільні. ✓ За зовнішнім виглядом вишивки з лицьового і виворотного боків усі техніки вишивання поділяють на одnobічні і двобічні. ✓ Одnobічні техніки вишивання утворюють правильний візерунок лише з лицьового боку виробу. ✓ Двобічні техніки вишивання утворюють візерунок вишивки, однаковий з лицьового і виворотного боків. ✓ Ручна вишивка – копітка робота, яка наповнює світ затишком і надзвичайною красою	

Тема 1.6

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Традиційні матеріали для вишивання. <i>П. р. Добір і підготовка тканини та ниток для вишивання зразків лічильними швами</i>
Запис на дошці	Як правильного дібрати матеріали для вишивання
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ розширення знань про види і властивості текстильних матеріалів натурального походження, ознаки їх якості, особливості підготовки для вишивання; ✓ розвиток здатності добирати та розпізнавати властивості матеріалів для вишивання; ✓ усвідомлення цінності матеріалів натурального походження для здоров'я людини; ✓ розширення уяви про професії трикотажного виробництва
Обладнання	зразки різних видів традиційних матеріалів для вишивання, лупа, робочий зошит
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Традиційними матеріалами для вишивання є основа (тканина), на якій вишивають та те, чим вишивають (вишивальні нитки). ✓ Текстильні матеріали натурального походження – екологічні та корисні для здоров'я людини. ✓ Вибір текстильних матеріалів для основи вишивання перш за все залежить від техніки вишивання. ✓ Основою для вишивання лічильними швами є тканини з рівномірним полотняним переплетенням. ✓ Тканини для вишивання лічильними швами поділяють за складом і структурою на: з розрідженою структурою, з лляною основою, з бавовняною основою. ✓ Вишивання на лляних і бавовняних тканинах більш трудомістке, тому що на щільному полотняному переплетенні вишивають здебільшого дрібними стібками. ✓ Зручними для вишивання є сучасні види матеріалів – водорозчинна накладна канва, флізелін із друкованим малюнком, пластикова канва та інші. ✓ Вишивальні нитки використовують різноманітні за складом, товщиною, кольором. ✓ Перед вишиванням необхідно перевірити вишивальні нитки на міцність фарбування (лінійність). ✓ На добір вишивальних ниток впливає якість тканини, особливості візерунка вишивки та техніки вишивання.	

Тема 1.7

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Техніки вишивання поверхнево-нашивних лічильних швів. <i>П. р. Графічне зображення поверхнево-нашивних лічильних швів.</i> <i>П. р. Вправи на вишивання поверхнево-нашивних лічильних швів</i>
Запис на дошці	Як досягти майстерності у виконанні швів
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ <i>оволодіння техніками вишивання поверхнево-нашивних лічильних швів;</i> ✓ <i>розвиток координації, точності рухів рук, окоміру, вміння розподіляти й концентрувати увагу, здатності безпечно працювати з інструментами, раціонально використовувати час;</i> ✓ <i>виховання сумління і старанності в роботі, здатності долати труднощі; осмислення цінності давніх лічильних швів, повага до місцевих традицій вишивання;</i> ✓ <i>розширення уяви про професію вишивальника/ці</i>
Обладнання	<i>голки, ножиці, наперсток, п'яльці, тканина, вишивальні нитки, кольорові олівці, робочий зошит у клітинку</i>
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Лічильна гладь (лиштва) належить до групи поверхнево-нашивних лічильних технік вишивання. Одна з давніх технік вишивання. ✓ За способом виконання лічильну гладь поділяють на пряму, косу, качалочки, занизування, низь, штапівка, козлик, хрестик та ін. ✓ Пряма гладь вирізняється тим, що стібки виконують паралельно ниткам тканини – основи або підкання. ✓ Косу гладь вишивають під кутом 45° до ниток основи і підкання тканини. ✓ Качалочки виконують паралельними стібками через одну нитку тканини і завжди на однаковій кількості ниток тканини. ✓ Штапівку виконують за принципом шва «уперед голку» у два прийоми – спочатку вишивають справа наліво через один стібок, а потім у зворотному напрямку вишивають усі пропущені стібки. ✓ Шов «козлик» утворює перехрещені стібки на лицьовому боці вишивки і два паралельні ряди дрібних стібків – на виворітному. ✓ На основі шва «козлик» виконують багато інших декоративних швів. ✓ «Хрестик» – один з найпоширеніших вишивальних швів. Розрізняють косий, прямий і подвійний хрестики. ✓ Лічильні вишивальні шви особливо популярні в наш час.	

- ✓ У вишивці вишивальну нитку закріплюють на початку і наприкінці роботи без вузлика.
- ✓ Виконання лічильних стібків постійно звіряють зі схемою.

Тема 1.8

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Техніки вишивання прозоро-лічильних швів. <i>П. р. Графічне зображення позоро-лічильних швів.</i> <i>П. р. Вправи на вишивання мережок: «одинарний прутик», «подвійний прутик», «роздільний прутик» або традиційних видів місцевих мережок</i>
Запис на дошці	В чому таємниця виконання прозоро-лічильних швів
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ <i>оволодіння техніками вишивання прозоро-лічильних швів;</i> ✓ <i>розвиток естетичних смаків, координації, точності рухів рук, окоміру, вміння розподіляти й концентрувати увагу, здатності безпечно працювати з інструментами, раціонально використовувати час;</i> ✓ <i>виховання сумління і старанності в роботі, здатності долати труднощі; осмислення естетичної цінності прозоро-лічильних швів;</i> ✓ <i>розширення знань про професію вишивальника/ці</i>
Обладнання	<i>голки, ножиці, наперсток, п'яльці, тканина, вишивальні нитки, кольорові олівці, робочий зошит у клітинку</i>
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ Прозору (наскрізну) вишивку виконують на основі прорідження або прорізання тканини. ✓ До прозорих швів належать прозоро-лічильні, прорізні та вільні. ✓ До прозоро-лічильних швів належать різні види мережок. ✓ Мережка – ажурна, прозора, наскрізна вишивка, виконана на місці висмикнутих із тканини ниток. ✓ Мережки використовують для оздоблення виробів, обробки їх країв, а також для з'єднання полотнищ виробу – змережування. ✓ Історія розвитку української вишивки нагромадила безліч різноманітних мережок. ✓ Найпростіша мережка «прутик» має три варіанти – «одинарний прутик», «подвійний прутик», «роздвоєний прутик». ✓ Мережка «подвійний прутик» є основою для виконання більш складних мережок. ✓ Більш складними є такі мережки: “снопики”, “жучки”, “квадратики”, “панка” та ін.	

✓	Мережки починають виконувати з вишивання качалочок (закріпок), що закріплюють нитки тканини. Качалочка – вертикальний стовпчик паралельних стібків, вишитих через одну нитку тканини.
✓	Краса мережок залежить від точності відлічування ниток тканини.
✓	Виконуючи мережку, потрібно враховувати, що нитки основи тканини дещо тонші, ніж нитки підкання (окрім спеціальних тканин для вишивання).
✓	Щоб оволодіти техніками вишивання так, як це вміють справжні майстри, необхідно виконати вправи, уважно користуючись описами та схемами з відображенням послідовності їх виконання.
✓	Знання певної кількості технік вишивання дасть змогу вміло поєднувати їх у композицію вишивки.

Тема 1.9

Планування навчального матеріалу	
Тема заняття	Регіональні особливості оздоблення виробів вишивкою в Україні. Народні майстри. <i>П. р. Дослідження особливостей народної вишивки свого регіону</i>
Запис на дошці	Чи однакова вишивка в усіх регіонах України?
Мета заняття навчальна: розвивальна: виховна: профорієнтаційна:	✓ вивчення регіональних особливостей оздоблення виробів вишивкою, вишивки свого регіону; ✓ розвиток уміння користуватися різними джерелами інформації, її опрацювання й оформлення; ✓ виховання почуття гідності, належності до культури свого народу, поваги до місцевих традицій вишивання та народних майстрів; ✓ розширення знань про професійні вимоги до майстрів вишивального мистецтва
Обладнання	зображення вишивок різних етнографічних регіонів, автентичні вироби з вишивкою, довідкова література, робочий зошит
Тезовий план викладання нового матеріалу ✓ В Україні прийнято поділяти етнографічні групи людей на такі регіони: Середня Наддніпрянщина, Полісся, Поділля, Південь України, Карпати, Слобожанщина. ✓ Упродовж віків у кожному етнографічному регіоні України формувалися специфічні особливості вишивального мистецтва. ✓ Особливості вишивального мистецтва залежать від природно-географічних умов, особливостей історичного розвитку, культурних взаємозв'язків з сусідніми народами, процесів міграції тощо.	

- ✓ Для дослідження регіональної вишивки використовують писемні джерела, речові пам'ятки, дані різних наук – археології, етнографії, географії, фольклористики, колористики тощо.
- ✓ До цінних джерел інформації належать музейні експонати, давні малюнки, картини живопису, сторінки етнографічних альбомів, журналів, фотографії, ілюстрації, фрески, скульптури, рельєфні зображення тощо.
- ✓ Центру культурного життя давньоруської народності – Середній Наддніпрянщині властиві пишні різнобарвні рослинно-геометризовані мотиви, виконані різними техніками вишивання.
- ✓ Полісся зберегло найдавніші техніки вишивання у стримано-вишуканих композиціях вишивок.
- ✓ Класичними техніками Поділля є «низь», «качалочка», «лічильна гладь» та інші в переважно геометризованих орнаментах вишивок.
- ✓ Кожне село в Західних областях України вирізняється своєрідним вишивальним мистецтвом.
- ✓ Слобожанщина має багато спільного з усталеними формами вишивки центральних областей України.
- ✓ Вишивка Півдня – наслідок взаємодії культур інших народів.

Перший розділ навчальної програми «Українська народна вишивка» містить базові знання і вміння сфери мистецтва вишивки, плануючи заняття цього розділу ми формулювали мету *як заздалегідь намічені завдання (цілі)*: навчальні, розвивальні, виховні, профорієнтаційні. Саме вони є орієнтиром, до чого потрібно прагнути на кожному окремому занятті.

Наступні – 2, 3 і 4 розділи програми структуровані за основними складовими проектно-технологічної діяльності (проекту). Тут більш доцільним є формулювання цілей *як очікуваних результатів* – компетенцій, на основі яких формується компетентність учнів. На початку уроку учні усвідомлюють цілі як очікувані результати навчання, як складові предметної проектно-технологічної компетентності, знайомляться з критеріями їх оцінювання і самооцінювання, а далі цілеспрямовано досягають їх.

Очікувані результати досягаються послідовно й поетапно в проектно-технологічній діяльності. Цілі потрібно формулювати як чітко окреслений образ очікуваного результату (компетенції). А зміст занять доцільно формулювати у вигляді запитань, що спонукають до критичного й творчого мислення,

формування ціннісних ставлень, самостійного здобування знань через пошук відповідей, застосування необхідних знань і вмінь для отримання наперед визначених результатів – компетенцій.

Планування занять починається з осмислення і формулювання цілей – очікуваних результатів, які позначаються дієсловами за трьома складовими:

- **знання:** пояснює, визначає, описує, розрізняє, характеризує, узагальнює, порівнює, виокремлює, підсумовує тощо;
- **уміння і навички:** опрацьовує, порівнює, досліджує, аналізує, оформляє, продукує, прогнозує, вибирає, добирає, приймає рішення, формулює, організовує, застосовує, здійснює, планує, складає, зображує, розробляє, моделює, конструює, підготовляє, дотримується, виконує, контролює, удосконалює, взаємодіє, робить висновки, презентує тощо;
- **ставлення:** оцінює, формулює, висловлює, проявляє, пропонує, обґрунтовує, аргументує, відстоює, переконує, рецензує, консультує тощо.

За такого способу планування не потрібно вказувати практичні роботи – вони відображені в діяльнісному компоненті цілей навчання.

Таке планування занять дає змогу чітко розуміти, що учні зможуть досягнути, якими способами проектно-технологічної діяльності необхідно оволодіти, щоб досягти, перевірити і виміряти (промоніторити) очікувані результати.

Орієнтовне планування занять за спеціалізацією «Українська народна вишивка», 10 клас, II розділ, 44 навчальні год.

(кількість навчальних годин на кожне окреме заняття визначає вчитель)

Тема 2.1

Планування навчального матеріалу	
<i>Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами</i>	
Тема заняття	Тема 2.1. Проект як форма організації сучасного виробництва. Структура проекту
Запис на дошці	Проект як форма творення світу – духовного та матеріального

Цілі заняття знанняві: діяльнісні: ставленняві:	<i>Компетентності учня/учениці:</i> ✓ <i>характеризує</i> проект як форму організації сучасного виробництва, продуктивної діяльності людини: від задуму до його реалізації; ✓ <i>визначає</i> та <i>пояснює</i> структуру проекту; ✓ <i>досліджує</i> та <i>аналізує</i> різні види проектно-технологічної документації та її призначенням; ✓ <i>формулює</i> оцінку роботи менеджера й маркетолога; ✓ <i>висловлює</i> судження про організаційний тип сучасної проектно-технологічної культури
Обладнання	<i>зразки проектів у різних сферах виробництва, посібники, альбоми, журнали, роздруківки з Інтернету, робочий зошит, лінійка, олівець</i>
Тезовий план викладання навчального матеріалу ✓ Проект зорієнтований на здобуття реальності як предмета творіння й конструювання. ✓ Кожен проект є одиничним (неповторним) і цілісним. Він забезпечує організацію завершеної проектно-технологічної діяльності. ✓ Від виникнення ідеї до повної її реалізації проект проходить три фази, кілька ступенів та етапів свого розвитку, які утворюють його життєвий цикл. ✓ Завершеність циклу проектно-технологічної діяльності визначається трьома фазами: проектування, технологія і рефлексія. ✓ Навчальний проект розробляється під реалізацію особистісно та соціально значущого задуму кожного учня, в основі якого лежить його індивідуальна система цінностей. ✓ Проектування – процес виявлення проблем, вибору і моделювання об’єкта творчої праці (створення його образу), конструювання (планування та покрокові дії щодо реалізації задуманого: розробка конструкції, добір матеріалів тощо) та визначення технологічної послідовності його виготовлення. ✓ Технологія – сукупність способів і засобів перетворення інформації та матеріалів в очікуваний продукт за наперед визначеною послідовністю. ✓ Рефлексія – осмислення, аналіз і самооцінювання цілей, завдань, змісту та результатів проектно-технологічної діяльності. ✓ Типи проектів – індивідуальний. Парний, груповий, колективний. Запитання для оволодіння навчальним матеріалом ✓ В чому цінність проектів як завершених циклів проектно-технологічної діяльності? ✓ Як проекти тлумачаться у виробничій сфері, а як у навчальній? ✓ Які ознаки та структура проекту? ✓ В чому сутність процесів проектування, технології реалізації, рефлексії?	

- ✓ В чому особливість проектів зі створення виробів з вишивкою?
- ✓ Коли виникає потреба у виконанні індивідуальних, парних, групових, колективних проектів?
- ✓ В яких матеріальних об'єктах фіксуються результати виконання проекту?

Тема 2.2

Планування навчального матеріалу	
<i>Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами</i>	
Тема заняття	Тема 2.2. Підготовчо-аналітична стадія проектування виробу з вишивкою лічильними швами
Запис на дошці	Я менеджер і маркетолог
Цілі заняття знання: діяльнісні: ставлення:	<i>Учень/учениця:</i> ✓ визначає та характеризує послідовність етапів підготовчо-аналітичної стадії; ✓ аналізує вимоги до виконання проекту; ✓ досліджує та аналізує інформацію для виконання проекту у взаємодії з іншими; ✓ організовує та здійснює маркетингові дослідження; ✓ виявляє проблему для її розв'язання створеним виробом з вишивкою; ✓ вибирає об'єкт праці; ✓ здійснює дизайн-аналіз виробів-аналогів; ✓ оформляє та архівує тематичний матеріал; ✓ розробляє дизайн-специфікацію; ✓ виявляє естетично-ціннісне ставлення до традицій українського народу, творів декоративно-прикладного мистецтва; ✓ обґрунтовує соціальну та особистісну значущість виявленої проблеми для виконання власного проекту; ✓ продукує ідеї для вибору об'єкта праці, узгоджує власні інтереси та оточуючих; ✓ оцінює власні мотиви й можливості; ✓ прогнозує наслідки власної проектно-технологічної діяльності
Обладнання	<i>взірці традиційних вишивок, посібники, альбоми, журнали, роздруковки з Інтернету, програмні і апаратні засоби ПК, робочий зошит, лінійка, олівець</i>
Запитання для оволодіння навчальним матеріалом ✓ Які основні завдання менеджера, а які – маркетолога?	

- ✓ Які етапи та очікувані результати підготовчо-аналітичної стадії проектування як складової проекту?
- ✓ З якою метою проводяться маркетингові дослідження?
- ✓ Чому важливо навчитися продукувати ідеї, ефективно співпрацювати з іншими для виконання проекту?
- ✓ Що потрібно враховувати під час вибору об'єкта праці?
- ✓ Як грамотно сформулювати тему і мету проекту?
- ✓ Чому якість готового виробу з вишивкою оцінюється за такими критеріями: функціональними, технологічними, естетичними, ергономічними, економічними?
- ✓ Чому необхідно досліджувати вироби-аналоги, традиції створення виробів з вишивкою?
- ✓ Якими способами й засобами ефективно опрацьовувати, оформлювати й архівувати тематичний матеріал?
- ✓ В чому цінність проектного документу – дизайн-специфікації?
- ✓ Які прогнозовані наслідки, обраного тобою для виконання проекту?

Тема 2.3

Планування навчального матеріалу	
<i>Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами</i>	
Тема заняття	Тема 2.3. Художнє моделювання виробу з вишивкою лічильними швами
Запис на дошці	Таємниці процесу моделювання
Цілі заняття	<i>Учень/учениця:</i>
знаннєві:	✓ визначає та характеризує послідовність етапів моделювання; ✓ характеризує символіку української народної вишивки;
діяльнісні:	✓ застосовує особисто привабливі методи і засоби проектування для моделювання виробу з вишивкою; ✓ визначає місце розташування композиції вишивки на виробі; ✓ добирає та зображує лічильні шви для виконання вишивки, поєднує їх у композицію; ✓ розробляє композицію вишивки в кольорі; ✓ розробляє художній та робочий ескізи моделі виробу з вишивкою;
ставленнєві:	✓ продукує ідеї під час моделювання; ✓ виявляє естетичні смаки; ✓ висловлює ставлення до символіки народної вишивки; ✓ оцінює пропозиції експертів; ✓ відстоює свої позиції

Обладнання	<i>взірці традиційних вишивок, зразки художніх та робочих ескізів, посібники, альбоми, журнали, роздруківки з Інтернету, програмні і апаратні засоби ПК, робочий зошит, лінійка, олівець</i>
Запитання для оволодіння навчальним матеріалом ✓ Яка послідовність та очікувані результати процесу моделювання? ✓ Які джерела інформації та засоби можуть бути використані у моделюванні виробу з вишивкою? ✓ Скільки потрібно розробити варіантів моделі виробу з вишивкою, щоб вибрати найкращу? ✓ Чому в процесі моделювання доцільно використовувати методи творчого проектування: аналогії, фантазування, фокальних об'єктів, комбінування, біоніки та інші? ✓ Чи потрібно аналізувати та враховувати поради експертів-фахівців щодо удосконалення власної моделі виробу з вишивкою? ✓ Чому в розробці композиції вишивки традиційно враховують символічне значення вишивальних мотивів, орнаментів, візерунків? ✓ Що потрібно враховувати під час визначення місця розташування композиції вишивки? ✓ Для чого потрібно підготовлювати чітку схему візерунка для вишивання лічильними швами?	

Тема 2.4

Планування навчального матеріалу	
<i>Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами</i>	
Тема заняття	Тема 2.4. Конструювання виробу з вишивкою лічильними швами
Запис на дошці	Що потрібно зробити для конструювання виробу?
Цілі заняття знання:	<i>Учень/учениця:</i> ✓ <i>визначає</i> послідовність етапів конструювання; ✓ <i>пояснює</i> основи побудови кресленика та виготовлення викрійок; ✓ <i>характеризує</i> властивості матеріалів та особливості інструментів і пристосувань для вишивання;
діяльнісні:	✓ <i>досліджує</i> умови реалізації розробленої моделі виробу з вишивкою; ✓ <i>визначає</i> вихідні дані для побудови кресленика виробу; ✓ <i>виконує</i> кресленик деталей виробу; ✓ <i>виготовляє</i> викрійки деталей виробу; ✓ <i>добирає</i> матеріалів, інструментів й пристосувань; ✓ <i>розраховує</i> потрібну кількість матеріалів;

ставленнєві:	✓ оцінює наявні можливості; ✓ контролює й оцінює якість виконання спланованих дій; ✓ виявляє ціннісне ставлення до матеріалів природного походження; ✓ проявляє ощадливість у розрахунках і доборі матеріалів
Обладнання	<i>Зразки тканин для вишивання, проектної документації, програмні і апаратні засоби ПК, робочий зошит, креслярські знаряддя</i>
Запитання для оволодіння навчальним матеріалом ✓ Яка послідовність та очікувані результати процесу конструювання? ✓ Для чого потрібен детальний план дій для реалізації створеної моделі виробу з вишивкою? ✓ Які конкретні дії та в якій послідовності потрібно виконати для конструювання виробу? ✓ Як ефективно контролювати якість виконання проекту? ✓ Знання з яких шкільних предметів необхідно інтегрувати для виконання плану дій? ✓ Чому для виконання проекту потрібно враховувати матеріальні та часові ресурси? ✓ Що потрібно враховувати під час добору матеріалів? ✓ Чому необхідно виховувати в собі здатність до ощадливості?	

Тема 2.5

Планування навчального матеріалу	
<i>Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами</i>	
Тема заняття	Тема 2.5. Технологічна підготовка до виготовлення виробу з вишивкою
Запис на дошці	Секрети якісного виготовлення спроектованого виробу
Цілі заняття знаннєві:	<i>Учень/учениця:</i> ✓ визначає послідовність технологічних операцій виготовлення спроектованого виробу з вишивкою; ✓ розрізняє види технологічної документації; ✓ пояснює доцільність самостійно визначеної технології виготовлення виробу з вишивкою;
діяльнісні:	✓ вибирає вид і форму технологічної документації для розробки; ✓ розробляє технологічну документацію; ✓ здійснює експертизу власної розробки (консультується з іншими);
ставленнєві:	✓ аналізує й оцінює прийняті рішення; ✓ рецензує виконану роботу однокласників

Обладнання	<i>Зразки технологічної документації, програмні і апаратні засоби ПК, робочий зошит, креслярські знаряддя</i>
Запитання для оволодіння навчальним матеріалом ✓ Чи всі вироби з вишивкою мають однакову технологію виготовлення? ✓ Які технологічні операції і в якій послідовності необхідно виконати для якісного виготовлення спроектованого тобою виробу з вишивкою? ✓ Чому для розробки технології виготовлення використовують різні види технологічної документації? ✓ В якій формі зручно тобі оформити послідовність виготовлення виробу з вишивкою? ✓ Для чого потрібна технологічна документація?	

Висновки.

Педагогічна технологія проектно-технологічного профільного навчання виходить далеко за межі технократичної підготовки учнів, відтворення ними відчужених знань і репродуктивних способів діяльності, натомість спрямовує процес профільного навчання технологій на особистісний рівень, на формування індивідуального рівня ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей кожного учня, здатність до ефективного розв'язання реальних життєвих проблем створюваними художньо-матеріальними виробами за алгоритмом завершеного циклу проектно-технологічної діяльності.

Головною особливістю проектно-технологічної педагогічної технології є заглиблення до суттєвих, смислових аспектів того, що роблять учні. Це надає особистого смислу, нового змісту всім складовим діяльності – мотивації, меті, засобам, результатам. Проектно-технологічна діяльність є детермінантом духовної, інтелектуальної і практичної перетворювальної діяльності людини, вона об'єднує людину й суспільство в процес гармонійного та сталого розвитку, сприяє реалізації творчого потенціалу кожного учня, а відтак і нації в цілому.

Педагогічна технологія проектно-технологічного профільного навчання як особливий спосіб організації навчальної діяльності ґрунтується на основі перетворення і вдосконалення соціокультурного середовища школи, ефективної взаємодії з іншими, створює умови для реалізації особистісно та соціально значущого задуму кожного учня, в основі якого лежить індивідуальна й соціокультурна система цінностей, забезпечує можливість розкрити власні

інтереси, здібності, можливості, а значить адекватно визначитися стосовно професійного майбутнього, адаптовуватися до швидких змін у суспільстві та бути готовими до прийняття відповідальних рішень у невизначених ситуаціях.

Оволодіваючи змістом профільної технологічної освіти, розв'язуючи реальні проблеми соціокультурного середовища школи за алгоритмом проектно-технологічної діяльності, розширюються межі усвідомленого творення системи духовних і матеріальних цінностей, утвердження нових реалій і традицій, здатності творити виробничу культуру власного народу, держави.

Словник ключових понять

Зміст технологічної освіти – педагогічна модель соціального досвіду людства, тотожного за структурою, а не за обсягом людській культурі, взятій в аспекті культури організації сучасного виробництва.

Ключова компетентність – новоутворення суб'єкта діяльності – учня, його внутрішній резерв, який виявляється в системному прояві, динамічній комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, ставлень, цінностей, особистісних якостей, що визначають здатність ефективно взаємодіяти з іншими, забезпечують досягнення мети діяльності в різних сферах.

Проектно-технологічна компетенція – сукупність наперед заданих, взаємопов'язаних знань, умінь, навичок, способів проектно-технологічної діяльності, що стосуються реальних об'єктів праці.

Предметна проектно-технологічна компетентність – набуті учнями в процесі навчання особистісні якості, знання, уміння і способи проектно-технологічної діяльності, що в сукупності забезпечують готовність і здатність ефективно розв'язувати життєві проблеми створюваними виробами.

Проектно-технологічна діяльність – універсальна діяльність, яка інтегрує основні види (пізнавальну, ціннісно-орієнтовану, перетворювальну, комунікативну, естетичну) та способи людської діяльності: від появи творчого задуму до його реалізації в соціально й особистісно значущому виробі,

самооцінювання й презентації освітніх результатів. Її завершеність визначається трьома фазами: проектуванням, технологією виготовлення і рефлексією.

Алгоритм проектно-технологічної діяльності – чітко визначена послідовність операцій процесу проектування, технології виготовлення та самооцінювання й презентації освітніх результатів, виконання яких забезпечують успішне розв'язання визначеної проблеми щодо створення матеріальних об'єктів та формування предметної проектно-технологічної компетентності.

Проектно-технологічна культура – спосіб реалізації творчого потенціалу кожного учня, спрямованого на вмотивоване перетворення навколишньої дійсності, що характеризується єдністю процесів опредметнення, тобто набуття персонального освітнього досвіду під час створення особистісно і соціально значущих виробів та розпредметнення, тобто присвоєння культурно-історичного, соціального досвіду людства на основі оволодіння операціями проектування, технології виготовлення, рефлексії.

Проект (навчальний) – це завершений цикл проектно-технологічної діяльності, спрямованої на вмотивоване одержання очікуваних результатів у визначеній часовій послідовності, освітніми продуктами якої є поетапно виготовлений особистісно й соціально значущий виріб, змістове наповнення матеріалів особистого портфоліо та індивідуальний рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності учнів.

Проектування – процес виявлення проблем, вибору об'єкта праці, його моделювання (створення його образу), конструювання (планування та покрокові дії щодо реалізації задуманого: розробка конструкції, добір матеріалів тощо) та визначення технологічної послідовності виготовлення.

Рефлексія – осмислення, аналіз і самооцінювання цілей, завдань, змісту та результатів проектно-технологічної діяльності.

Самоактуалізація – здійснення свого творчого потенціалу відповідно до індивідуальних здібностей і можливостей.

Технологія – сукупність способів і засобів перетворення інформації та конструкційних матеріалів в очікуваний продукт за наперед визначеною послідовністю та задля інтересів людини.

Технологічна освіта – зміст, процес і результат творення виробничої культури власного народу, що покликана забезпечувати соціокультурний розвиток особистості, формувати ключові та проектно-технологічну компетентності, забезпечувати здатність до підприємливості, конкурентоспроможності, мобільності на ринку праці.

ДОДАТОК

Навчальна програма для технологічного профілю навчання за спеціалізацією «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА»

Автор: Мачача Т.С., старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Вступ

Програма технологічного профілю навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка» призначена для формування ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей старшокласників; подальшого свідомого вибору професії вишивальника або споріднених професій; відродження та творення національних культурно-історичних традицій українського народу; реалізації проектно-технологічної діяльності в соціально-комунікативній взаємодії з іншими.

Головною метою спеціалізації «Українська народна вишивка» є формування проектно-технологічної компетентності старшокласників, що спрямована на реалізацію їхнього творчого потенціалу, готовність і здатність ефективного пошуку і застосування потрібних знань, умінь, способів діяльності під час створення виробів з вишивкою, свідомого професійного самовизначення, самоідентифікації і самовираження.

Завдання спеціалізації «Українська народна вишивка»

1. Формування цілісного уявлення про проектно-технологічний тип виробничої культури як універсальної, що необхідна сучасному спеціалісту у вишивальній та будь-якій іншій сфері діяльності.
2. Оволодіння основами мистецтва української народної вишивки.
3. Усвідомлення мистецтва традиційної української народної вишивки як основи творення сучасного соціокультурного простору України.
4. Побудова індивідуальних освітніх траєкторій учнів через розв'язання реальних життєвих проблем соціокультурного середовища школи створеними особистісно і соціально значущими виробами з вишивкою у партнерській взаємодії з іншими.
5. Послідовне оволодіння операціями проектно-технологічної діяльності: від задуму до його реалізації в готовому виробі з вишивкою.
6. Задоволення професійно-пізнавальних інтересів і потреб для свідомого вибору власного професійного шляху.

Основні підходи до побудови і реалізації змісту навчальної програми за спеціалізацією «Українська народна вишивка»:

Національна спрямованість – формування уявлення про українську народну вишивку як ціннісний компонент української і світової культури, вияв і розвиток національної свідомості та ідентичності через відтворення і творення виробів з вишивкою.

Компетентнісна спрямованість – надання процесу профільного навчання технологій предметно-діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, забезпечення формування ключових, галузевих і предметної компетентностей, досягнення прогнозованих освітніх результатів.

Професійна спрямованість – засвоєння професійних знань про українську народну вишивку в ринкових умовах; створення умов для об'єктивованої оцінки професійних потреб і можливостей старшокласника.

Культурологічна спрямованість – формування сучасної проектно-технологічної культури учнів на основі мотивації самоактуалізації (реалізації творчого потенціалу в процесі створення виробів з вишивкою), розвиток творчого мислення, цілісного уявлення про світ у єдності його природничого, національного, соціального, виробничого та інших складників.

Методологічна спрямованість – оволодіння методологією проектно-технологічної діяльності, що дає змогу набуття досвіду ефективної організації власної діяльності в умовах повсякденного життя та сучасного виробництва, а також соціально й професійно важливих якостей.

Коротка характеристика структури і змісту навчальної програми. Сучасне виробництво організовується завершеними процесами, а не окремими технологічними операціями, як це було в технократичному індустріальному суспільстві. Ці процеси тлумачаться як цілісні виробничі цикли (проекти), які організовуються для отримання певних якісних результатів зі встановленими рамками часу, витрат засобів і ресурсів.

Такі реалії зумовлюють зміну акцентів технологічної освіти старшокласників з операційної технологічної діяльності з результатом: техніко-технологічні знання, уміння та навички на процесуальну проектно-технологічну діяльність з прогнозованими результатами: *зовнішніми освітніми продуктами* – створеними особистісно і соціально значущими художньо-матеріальними виробами з вишивкою, матеріалами особистого портфоліо та *внутрішніми освітніми продуктами* – індивідуальним рівнем сформованості предметної проектно-технологічної компетентності, яка характеризує готовність і здатність до засвоєння, осмислення і творення виробничої культури рідного народу, відповідальності за продуктивність і наслідки власної діяльності.

Програма «Українська народна вишивка» розроблена відповідно до культурологічної концепції змісту технологічної освіти, що відображає соціальний досвід людства в контексті культури організації виробництва на основі проектів як завершених циклів проектно-технологічної діяльності, в якій формується предметна проектно-технологічна компетентність.

Зміст програми забезпечує засвоєння старшокласниками базових знань, умінь, компетенцій сфери виробництва української народної вишивки, послідовне й поетапне оволодіння особливостями організації сучасного виробництва на основі структури проектно-технологічної діяльності. Передбачено обов'язкове виконання проектів, реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій.

Програма має таку структуру:

Вступ.

Розділ 1. Основи мистецтва вишивки.

Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою.

Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою.

Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою.

Під час **вступу** старшокласники ознайомлюються з українською народною вишивкою як традиційним видом декоративно-ужиткового мистецтва, як підґрунтям для розвитку сучасної вишивки, а також з метою, завданнями і змістом її вивчення, що забезпечує позитивну мотивацію навчання та цілепокладання щодо одержання очікуваних освітніх результатів.

Перший розділ програми містить відомості про еволюцію розвитку української народної вишивки від глибинних витоків у 10 класі до сучасних актуальних тенденцій в 11 класі, професійні основи мистецтва вишивки, оволодівши якими старшокласники формують шанобливе й бережливе ставлення до витворів вишивального мистецтва, стають носіями культури української народної вишивки, здатними самостійно відтворювати її взірці та створювати оригінальні вироби з вишивкою.

Зміст і структура **другого, третього і четвертого** розділів програми забезпечують широку варіативність у виборі об'єкта творчої праці, створюють умови для виконання індивідуальних проєктів, реалізації потенціалу культурних форм інноваційних виробничих процесів: *проєктування*, тобто виявлення проблем, вибору і моделювання об'єкта творчої праці (створення його образу), конструювання (планування покрокових дій щодо реалізації задуманого: розробка конструкції, побудови, устрою; добір матеріалів тощо) та визначення способів його виготовлення; *технології реалізації*, тобто виготовлення спроектованого особистісно й соціально значущого виробу з вишивкою; *рефлексії*, тобто духовно-ціннісне усвідомлення смислу, основ і наслідків діяльності, самооцінювання, презентація і рекламування освітніх результатів.

Зміст програми, що вибудовується за структурою проєктно-технологічної діяльності, має дві форми прояву: реальну і понятійну. З одного боку організація власної проєктно-технологічної діяльності забезпечує здатність розв'язувати реальні життєві проблеми, з іншого – для успішного її здійснення потрібно набуті відповідні знання про означену діяльність – в поняттях, правилах, нормах, культурних традиціях.

У кожному класі учні виготовляють вироби з використанням різних груп вишивальних швів. У 10 класі програмою передбачається поглиблене вивчення та творення української народної вишивки на основі віковічних традицій з використанням більш давніх – лічиливих вишивальних швів: поверхнево-нашивних і прозорих; в 11 класі – на основі традицій і врахування сучасних тенденцій з використанням вишивальних швів за вільним контуром: поверхнево-нашивних і прозорих (наскрізних). Отже, зміст програми забезпечує оволодіння і застосування всіх груп вишивальних швів української народної вишивки.

Програма є відкритою системою, живим організмом, який інтегрується до місцевих, національно-регіональних особливостей вишивального мистецтва України, умов профільного навчання конкретного навчального закладу, потреб, інтересів і можливостей старшокласників.

Спеціалізація «Українська народна вишивка» обирається старшокласниками самостійно, що забезпечує формування позитивної мотивації навчання, можливість побудови власної освітньої траєкторії, досягнення й об'єктивоване самооцінювання очікуваних результатів.

Очікується, що старшокласники, які здобудуть сучасну технологічну освіту під час вивчення спеціалізації, належно цінуватимуть культуру українського народу, ефективно долучатимуться до соціально-економічного життя країни, будуть здатні ініціювати розвиток сфер виробничої діяльності, в яких вони братимуть участь на основі сформованої проектно-технологічної компетентності, що забезпечить їхню підприємливість, адаптивність, мобільність і конкурентоздатність на ринку праці.

Програма розрахована на два роки навчання. Відповідно до типового навчального плану в структурі 11-річної школи для вивчення технологічного профілю навчання у 10 та 11 класах відводиться по 6 академічних годин на тиждень, відповідно – 210 годин на рік в кожному з класів. Вивчення кожної теми передбачає виконання практичних робіт.

Резерв часу вчитель використовує на свій розсуд, для більш поглибленого вивчення окремих тем і розділів.

Під час роботи потрібно звертати увагу на дотримання учнями правил безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 10-11 класи

№ з/п	Назва розділів	К-сть год
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА. 10 клас		
1	Вступ	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва української народної вишивки	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою лічильними швами	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою лічильними швами	54
5	Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою лічильними швами	12
	Резерв	40
	Всього	210
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА. 11 клас		
1	Вступ	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами	54
5	Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою вільними швами	12
	Резерв	40
	Всього	210

Режим доступу до програми в повному обсязі:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/vishivka.pdf>

Рекомендована література

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. — Казань, 1988. — 288 с.
2. Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво — Львів : Світ, 1999 — 272 с.
3. Бэґьюли Фил Управление проектом / Фил Бэґьюли. — Москва: Изд. ГРАНД — 2004. — 205 с.
4. Бурков В. Н., Новиков Д. А. Как управлять проектами. — М. : Синтег — ГЕО, 1997 — 188 с.
5. Волощук І. Концептуальні засади розвитку творчих здібностей школярів / І. Волощук // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2003. — № 3. — С.4-9.
6. Воропай Олекса. Звичаї нашого роду. Етнографічний нарис / Олекса Воропай. — Мюнхен : Українське вид-во, 1958. — 456 с.
7. Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. История развития высших психических функций / Л.С. Выготский. — М.: Педагогика, 1983. — Т. 3. — 328 с.
8. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 5 т. / [гл. ред. А. В. Запорожец]. — М.: Педагогика, 1984. — Т. 1. — 324 с.
9. Гасюк О. О., Степан М. Г. Художнє вишивання: Альбом. — Київ : «Вища школа», 1982. — 240 с.
10. Генисаретский О.И. Конструирование будущего / О. Генисаретский // № 1. Т. 1, 2003. — июль-сен. — С. 11-63.
11. Денисенко Л. І. Азбука домашнього господарювання. Навч. посіб. з трудового навчання для учнів 5–9 кл. / Л. І. Денисенко. — К. : А. С. К., 2003. — 232 с.
12. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка. — Київ : Мистецтво, 1993. — 263 с.
13. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки / Т. Кара-Васильєва. — К. : Мистецтво, 2008. — 464 с.

14. Кара-Васильєва Т. Трансформація давніх образних структур в українських рушниках. Регрес і регенерація в народному мистецтві / Т. Кара-Васильєва. — К. : Музей Івана Гончара; Родовід, 1998. — 328 с.
15. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка. — Київ : Либідь, 2002. — 159 с.
16. Клунний Я., Клунний Г. Альбом українських узорів: гладь, вирізування, мережка. — Київ, 1915. — 48 с.
17. Колотило К. І. Ксенія Колотило: Альбом / Авт.-упоряд. Степан М. Г. — К. : Мистецтво, 1991 — 112 с.
18. Косміна О. Українське традиційне жіноче вбрання Київщини. Кінець XIX — поч. XX ст. Наоч. посіб. / О. Косміна. — К. : Хрещатик, 1994. — 160 с.
19. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т. 1. Лісостеп / О. Косміна. — К. : Балтія — Друк, 2008. — 160 с.
20. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки / О. Кулинич-Стахурська. — Л. : Техніка і технологія, 2007. — 264 с.
21. Кульчицька А. Орнамент трипільської культури і українська вишивка XX ст. / упоряд. і ред. В. М. Трипачук. — Львів, 1995. — 71 с.
22. Наумко В. І. Культура і побут населення України / В. І. Наумко. — К. : Либідь, 1991. — 230 с.
23. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. / Пер. с англ. — СПб. : Питер, 2006. — 352 с.
24. Мельничук Ю. Семантика українських вишитих рушників. Народне мистецтво. — 2004. — №3-4; 2005. — № 1-2.
25. Мойсеєнко В. Хрест із півмісяцем — вічні символи / В. Мойсеєнко. — К. : Оранта, 2006. — 128 с.
26. Наумко В. І. Культура і побут населення України / В. І. Наумко. — К. : Либідь, 1991. — 230 с.
27. Никорак О. Українська народна тканина / О. Никорак. — Л. : Інститут народознавства НАН України, 2004. — 584 с.

- 28.Ольшанська І. Символіка орнаменту в українській народній вишивці. Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології / І. Ольшанська, О. Гураль-Стасенко, В. Стасенко. — К. : Музей Івана Гончара; Родовід, 1995. — 328 с.
- 29.Орел Л. Українські рушники / Л. Орел. — Л. : Кальварія, 2003. — 230 с.
- 30.Покусінська Л. Покусінський О. Борщівська народна сорочка. Матеріали. Крій. Техніки шитва. — Київ. : Новий друк. — 2012 р. — 368 с.
- 31.Пономарьов А. П. Українська етнографія. Курс лекцій / А.П. Пономарьов. — К. : Либідь, 1994. — 320 с.
- 32.Причепій Тетяна. Вишивка Східного Поділля / Тетяна Причепій, Євген Причепій. — К. : Родовід, 2008. — 108 с.
- 33.Радкевич В. О., Пащенко Г. М. Технологія вишивки: Підручник / За ред. Н. Г. Ничкало. — К. : Вища шк., 1997. — 303 с.
- 34.Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики / М. Р. Селівачов. — К. : Редакція вісника «Ан», 2005. — 399 с.
- 35.Сергійчук З. О. Українознавство. Навч. посіб. / З. О. Сергійчук. — К. : Університет «Україна», 2011. — 186 с.
- 36.Сорокина Л. М. Учись вишивати: Альбом. — К. : Рад. шк., 1986. — 79 с.
- 37.Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка: Навч. Посібник. — К. : ІСДО, 1996. — 288 с.
- 38.Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник / А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. — К. : Либідь, 1993. — 256 с.
- 39.Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. — Львів : Фенікс 1994. — 608 с.
- 40.Художні промисли України. Альбом. — Київ : Мистецтво, 1979. — 257 с.
- 41.Чумарна Марія. Код української вишивки / Марія Чумарна. — Львів : Апріорі, 2008. — 192 с.
- 42.Шевченко Є. Українська народна тканина / Є. Шевченко. — К. : Артанія, 1999. — 412 с.